

ZƏRBAYCAN

ƏDƏBİ-BƏDİİ JURNAL

5

2003

◆ DRAMATURGIYA

ELÇİN

QATİL

ULDUZLAR ALƏMİNDƏ QƏTL

On bir şəkildən ibarət drama

İŞTİRAK EDİRLƏR:

Qadın.

Gənc kişi.

Qonşu qadın.

Qonşu kişi.

Şagird Həsənzadənin anası.

Zaman - 2001-ci il, payızın sonları.

Məkan - Bakı şəhəri.

I. MƏHƏBBƏT

BİRİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Şagird Həsənzadənin anası, Qonşu qadın, Qonşu kişi.

Qadının mənzili. Axşam. Səliqəli və sadə bir otaqdır: üst-üstə düzilmiş kitab rəfləri, paltar dolabı, divan-çarpayrı, miz, stullar. Qadın mizin arxasında əyləşib və əlində qələmi, mizin üstündəki bir qalacaq şagird dəftərini yoxlayır.

QADIN (başını bulayır). Ay Həsənzadə, Həsənzadə!.. Sən bu kimyanı haçansa başa düşəcəksən, ya yox?

Pauza.

Kimyadan yaxşı şey var dünyada?

Pauza.

Hə, Həsənzadə?

Pauza.

(Dərindən köks ötürür.) "İki"... "İki", Həsənzadə!.. Düzdü, sənin məşhur atan böyük adamdı, amma mən nə edim? Hə, Həsənzadə? Başa düşürəm e, sən birco oğulsan, özün də pis oğlan deyilsən, amma kütsən də, vallah, mən nə edim? Yəni "iki", Həsənzadə! "İki"! Ay aman, yəni anan gələcək...

İşıq, üzü tamaşaçılara tərəf dayanmış Şagird Həsənzadənin anasının üzünə düşür.

ŞAGİRD HƏSƏNZADƏNİN ANASI. Müəllimə, o, sizi, bilirsiniz nə qədər çox istəyir?!.

QADIN (əvvəlki kimi, mizin arxasında oturub dəftərə baxa-baxa). Məni istəməsin e, kimyanı istəsin!

ŞAGİRD HƏSƏNZADƏNİN ANASI. Müəllimə, hamı bizdən nəşə xahiş edir...
Təkcə sizdən başqa...

QADIN (çiyinlərini çəkir). Mənə nə lazımdı ki?..

ŞAGİRD HƏSƏNZADƏNİN ANASI. Yəni sizin bircə xahişiniz də yoxdu?

QADIN (fikirləşir). Var!

ŞAGİRD HƏSƏNZADƏNİN ANASI (sevincək). Hə? Nədir?

QADIN. Bax, bu (Barmağı ilə mizin üstündəki dəftəri göstərir), kimyanı öyrənsin!

ŞAGİRD HƏSƏNZADƏNİN ANASI. Of-f-f!..

Şagird Həsənzadənin anasının üzərinə düşən işıq sönür.

QADIN (qarşısındakı dəftərə qiymət yazıb, qol çəkib, kənara qoyur və yeni dəftər açır). Əhmədliyəv, doğrusu, heç səndən də gözüm su içmir... Görək də... Görək sən nə yazmışsan?.. (Yoxlamağa başlayır.)

Pauza.

Sağ ol, Əhmədliyəv!..

Pauza.

Düzünü de, Əhmədliyəv, köçürmüşən? Hə?

Pauza.

Ay-ay-ay, Əhmədliyəv!.. Yüz faiz köçürmüşən!

Qonşu qadın otağa daxil olur.

QONŞU QADIN. Ay məlimə, yenə qarını açıq qoymusan?

QADIN. Açıq qoymuşam?

QONŞU QADIN. Hə...

QADIN. Olsun da... (Gülür.)

QONŞU QADIN. Necə, olsun də?.. Biri gəlib girir içəri!..

QADIN. Gəlib içəri girir? (Gülə-gülə.) Mən kimə lazımam?

QONŞU QADIN. A-a-a... Ay məlimə, vallah, sən çox qarıb adamsan!.. Neçə ildə sənə qonşuyuq? Az qala on ildir!.. Bu on ildə, allahın hər verən günü, axşamlar ya beləcə oturub dəftər yoxlayırsan, ya da dərsə hazırlayırsan. Bazar günləri də evi yığışdırırsan. (Ətrafı nəzərdən keçirərək.) Heç yığışdırmalı bir şey də yoxdu, onsuz da hər tərəf tər-təmizdi!..

QADIN. Bilirsən mənim necə bir arzum var?

QONŞU QADIN. Nə arzu?

QADIN (gülə-gülə). Yaxşıca bir töküb-töküşdürəydilər bu otağı, mən də sonra yığıb-yığışdıraydım!..

QONŞU QADIN. A-a-a... Onda, gəl, sənənlə yerimizi dəyişək, görüm, onda nə deyəcəksən?.. (Barmağını boğazına çəkir.) Mən bura yığılmışam ev təmizləməkdən! Dəyişək yerimizi!

QADIN. Axı, bu mümkün deyil... Bu dünyada hərənin öz missiyası var... "Missiya" bilirsən, nədi?

QONŞU QADIN. Yox.

QADIN. Elə bilmədən yaxşıdı! (Gülür.) Mən bir az birtəhərəm də, hə?

QONŞU QADIN. Yox e, ay məlimə, bir, teatra gedəsən, konsertə gedəsən, nə bilim, birinin bir toyuna gedəsən... Nə olub sənə, qocalıb, əldən düşməmişən ki, canını sulu adamsan! Vallah, məhəttəl qalmışam!.. Bezdirmir səni bu təklük?

QADIN. Tək niyə oluram? (Gülür.) Bəs Əhmədliyəv? Bəs Həsənzadə?

QONŞU QADIN (təəccüblə). Əhmədliyəv? Həsənzadə?.. Həsənzadə kimdi?

QADIN (dərinədən körs ötürərək barmağını boğazına aparır). Məni lap bura yığıb!

QONŞU QADIN (heyrtlə). A-a-a...

QADIN (dəftəri göstərir). Bu gün də bir yağlı "iki" aldı!

Kiçik pauza.

QONŞU QADIN (baş düşərək). Eh!.. Mən də deyirəm, görəsən, Həsənzadə kimdi belə? (Başını bulayır.) Nə deyim, vallah... Bizim kişi bu gecə növbətçidi, ye-

mək qoyurdum ona, gördüm ki, bizdə yumurta qurtarıb. Səndə yoxdu? Sabah bazara gedəcəyəm, qaytararam.

QADIN. Soyuducuya bax. Olsun görək.

Qonşu qadın mətbəxə keçir.

(Yeni dəftər götürür.) Bu kimdi? Aha, bu da bizim Məmmədli dostumuz! Səhərdən haradasan? Gəl, bir az ürəyimiz açılsın də!.. (Dəftəri oxumağa başlayır.)

QONŞU QADIN (mətbəxdən). Xərəkləri bişirirsən, hamısını yeyə bilmirsən, bir-bir yığırsan soyuducuya...

QADIN (gözlerini dəftərdən ayırmayaraq). Qonağım gələcək!

QONŞU QADIN (mətbəxdən). Qonağın?

QADIN. Hə!

QONŞU QADIN. Nə vaxt?

QADIN. Mən nə bilim? (Dəftəri daha da diqqətlə oxuyur.) Bax, bu, başqa məsələ!..

QONŞU QADIN (mətbəxdən). Kimlə danışırısan?

QADIN. Məmmədlilə!

QONŞU QADIN (əlinə iki yumurta, otağa girərək dəftərlərə işarə edir). O da bunlardandı?

QADIN (gülür). Əlbəttə! Bəs, kimlərdən olacaqdı?

QONŞU QADIN. Qonaq deyirdin, o da?

QADIN. Yox, o, bunlardan deyil.

QONŞU QADIN. Bəs, harandı?

QADIN (əli ilə pəncərəni göstərir). Ulduzlar aləmindən!..

QONŞU QADIN (başını bulayır). Eh!..

Qapının ağzından öskürək səsi gəlir, sonra öyninə polis forması geymiş Qonşu kişisi qapıdan boylanır.

QONŞU KİŞİ (Qadına). Salam, məlimə! (Qonşu qadına.) Evə qayıtmaq fikrin yoxdu? Növbəyə getməliyəm axı!..

QADIN. Salam! Salam! Keçin içəri.

QONŞU KİŞİ (otata daxil olur). Necəsiz, məlimə?

QADIN. Mən əlayam! Siz necəsiz?

QONŞU KİŞİ. Mən əla deyiləm!

QADIN. Niyə?

QONŞU QADIN. Ona görə ki, arvadı mənəm!

QADIN (gülür). Yox... (Qonşu kişiye.) Deyin görək, siz niyə əla deyilsiz?

QONŞU KİŞİ. Düz otuz dörd ildir polis nəfəriyəm! İndiyə qədər, cəmi, iki cib-gir, üç nəfər də xuliqan tutmuşam, vəssalam!

QADIN. Bəs, nə olmalıydı?

QONŞU KİŞİ. Heç olmasa, bir nəfər qatil tutaydım!

QADIN. Qatil? (Həyəcanla.) Ay aman!.. Arzuya bax e!..

QONŞU QADIN. Mağil, bir qatil tutsaydı, heç olmasa, pul mükafatı verərdilər!

QONŞU KİŞİ (gülərək başını bulayır). Məndə o bəxt hanı?!

QADIN. Siz heç bilirsiz, nə arzulayırsız?

QONŞU QADIN. A-a-a!.. Nöş bilmirik? İstəyirəm ki, mənim ərəm də bir qatil tutsun də!..

QADIN. Axı, qatil arzulamaq olmaz!

QONŞU QADIN. Nöş? Başqaları qatil tuta bilər, mənimki yox?

QADIN. Axı, qatil arzulamaq, o deməkdir ki... görək kimsə, kimi işə öldürsün ki, qatil olsun, sonra da siz o qatili tutasız!

Pauza.

QONŞU QADIN (bir az pərt). Məlimə, sən həmişə, ona necə deyirlər, mürokkəbləşdirirson hər şeyi... Ona görə də... (Sözüünü yarımçıq kəsir.)

QADIN. Nə? Ona görə də, nə?

QONŞU QADIN. Heç...

QADIN. Yox, de! Demirsən? (Gülür.) Onsuz da bilirəm nə demək istəyirdin. Demək istəyirdin ki, ona görə də işlərin düz gətirmir, qırx bir yaşın var, amma evdə qarımsan, tək qalmısan... Hə?

QONŞU QADIN (özünü itirmiş). Mən... mən elə demək istəmədim...

QADIN. Niyə? Lap elə demək istəyirdin, özün də düz deyirdin! (Gülür.)

QONŞU KİŞİ (arvadına). Mən getdim.

QONŞU QADIN. A-a-a!.. Dayan da, bu saat yemək qoyacağam, özünü aparasan.

QONŞU KİŞİ. Yox, istəmirəm... Sağ ol, məlimə! (Otaqdan çıxır.)

QONŞU QADIN (Qadına). Yenə acıq elədi. (Ərinin ardınca gedərək.) Necə istəmirəm? Səhərəcən ac qalacaqsan orda? (Otaqdan çıxır.)

Pauza.

QADIN (dəftərə baxır). Belə-belə işlər, Məmmədli!

Pauza.

(Başını dəftərdən qaldırır.) Arzuya bax, e!.. Qatıl tutmaq!.. (Yenə dəftərə baxır.) Vallah. Məmmədli, sən kimyaçı olacaqsan! Özü də, yaxşısından! (Başını dəftərdən qaldırır.) Ancaq, bilirən, Məmmədli, hamı ailə qurmaz ki... Bu boyda dünyadı... Görək tək qalan da olsun da... (Başını yuxarı qaldırıb tavana baxır.) Bilmirəm, Məmmədli, siz də indi özünüzdə ulduz seçirsiz, ya yox, amma bizim vaxtımızda hərəmişimiz bizə bir ulduz seçirdik... Sənin boyda olanda, Məmmədli, mən də ulduzlar aləmində dolayırdım... Mənim də o ulduzlar aləmində öz ulduzum var idi... Özüm tapıb seçmişdim onu... O qədər ulduzun arasından seçmişdim... Gecələr göyə baxan kimi, onu tapırdım... Yaxşı söhbətlərimiz olurdu onunla... Mənə yaxşı sözlər deyirdi... Göydə nə qədər ulduz var, axı, onlar da bir-birinin eyni deyil!.. Bilirsən, ey mənim ağıllı şagirdim, ey gələcəyin böyük kimyaçısı, mənim o ulduzum da, bir küncdə tək-tənhaydı, amma onda mən buna fikir vermirdim... Özü də, mənə elə yaxşı sözlər deyirdi ki...

Pauza.

Qoy bir baxım, görüm, durur o ulduz? Qoy, görüm, tapa biləcəyəm onu? (Qalxıb pəncərəyə yaxınlaşır və pərdəni kənara çəkib şüşədən göyə baxır.) Vay... Nə yaman bulud bürüyüb göyün üzünü?... (Yerinə qayıdıb oturur.) Yox, bulud məsələsi deyil, Məmmədli, əzizim... O ulduz... bilirən... o ulduz məndən utanır, ona görə də məndən gizlənir... O vaxt mənə dediyi o gözəl sözlər var idi e, onlara görə məndən utanır... Amma nahaq yerə! Həyatdı də!.. Sən ona de, utanmasın məndən... Yox, yaxşı-sı budu, sənin beşini yazım! (Qələmi götürüb dəftərdə qiymət yazır.)

İşq sönür.

İKİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi.

Qadının mənzili. Gecə. Qadın otaqda var-gəl edə-edə əlindəki kağıza baxır.

QADIN. Deməli, sabah səhər doqquz otuzda — altıncı sinif... Altıncı... Oy, Həsənzadə, yenə səninlə görüşürük... Sən allah, adam ol, indi otur, bir az oxu, özberlə, nə eləyirən, elə ki, səhər yenə "iki" almayasan... Heç olmasa, ağzım açıb, iki kəlmə söz de, üzümə baxıb gözlərini döymə, ay Həsənzadə!.. (Dayanır.) Dayan! Bu saat sənə telepatik siqnallar göndərəcəyəm ki, oturub kimyanı oxuyasan! (Gözlərini yumub bir müddət bədəninə gərgin vəziyyətə salır, guya, telepatik siqnallar göndərir, sonra dərindən köks ötürür.) Həsənzadə, bundan sonra da səhər "iki" alsan, vallah, əlac day ona qalıb ki, əlimə oxlov alıb soni, o ki var. döyəm! (Kağıza baxır.) On iyirmidə — doqquzuncu sinif, on bir onda — yeddinci sinif... Gecə vaxtı yağışa bax da!.. (Pəncərəyə yaxınlaşır şüşədən baxır.) Lap leysandı... Göyün hirsli tutub yer üzünü... Düzdü, bir az gecikib, amma hər halda, axırı ki, hirsliyəm də... Yaxşı... (Var-göl edir.) Yatmaq lazımdı!.. Get, işığı söndür, gir yerinə... Yox, elə yox, düz demodin,

belo demək lazımdı: get, işığı söndür, gir buz kimi yerinə, gözlərini yum və özünü məcbur elə ki, yatasan! Heç nə fikirləşmə! Bildin? Təkcə onu de görüm, molekul anlayışını birinci kimlər irəli sürüb? Amedeo Avonadro və kim? Amper! Düzdür!.. Amperin adı nədir? Andre Mari! Bəli, Andre Mari Amper!.. Andre Mari və Amedeo, ey gözəl insanlar, sizin heç ağılınıza gələrdi ki, az qala 200 il keçəcək, Azərbaycan adlı bir məmləkətdə... Bakı adlı bir şəhərdə... şıdırgı yağış yağan bir payız gecəsi... bu mənzildə... baxmaqdan gözlərim mazol olmuş bu dörd divar arasında... şagirdlərin sevmədiyi və... və qorxduğu çox ciddi kimya müəlliməsi, yəni ki, mən, sizin, ey Andre Mari və hörmətli Amedeo bəy, sizin adınızı özərləyəcək? Ay ağılınıza gəldi ha!? Bu divarlara isə, nifrət edirəm! (Qışqırır.) Eşidirsiz? Nifrət edirəm!.. Nifrət edirəm!..

Pauza.

Qışqırma... Nə olsun, nifrət edirsən? Sökəcəksən bu divarları? Yox... Get, get, yat! Gecənin yarısıdır! İşığı söndür, gir yerinə! Qaranlıqdan da qorxma! Bəbə deyilsən! Ürəyin də darıxmasın! Yaxşı, işığı söndürmə, elə, işıqda yat... Hə, nə oldu, gedirsən yatmağa? (Dərindən köks ötürür.) Yaxşı... Bir azdan gedərsən... Onda, de görüm, valentlik haqqında təlimin əsasını kim qoyub? İngilis alimi Franklend! Əhsən! Neçənci ildə? 1852-ci ildə! (Ayaq saxlayır.) 52, yoxsa 53? Deyəsən, axı, skleroz bağlayıb!.. Tez deyil?.. Hə?.. (Rəflərə yaxınlaşaraq kitab götürüb açır.) Bu saat... Valentlik... Aha!.. Yox, hələ skleroz yoxdur! 1852-ci ildə! Skleroz yoxdu, amma hələ yoxdu da, hələ... Bir azdan gələcək. (Yamsılayır.) Tık-tık!.. Ey, kimya müəlliməsi, aç qapını, tez elə, mənəm, sklerozam, gəlmişəm!.. (Kitabı yerinə qoyub var-gəl edir.) Bəs atom, molekul və ekvivalent nə vaxt tamam dəqiqləşdi? 1860-cı ildə! Düzdür! Harada? Karlsruhe Beynəlxalq Kimya Konqresində! İndi isə, de, görüm, spektral analiz nədir və onun... (Qəflətən səsinə kəsərək iti addımlarla pəncərəyə tərəf gedib qışqırır.) Bəsdir! Nə qədər yağmaq olar! Bu qədər yağış olar!? Adamın ürəyi partlayır! Bəsdir!

Pauza.

Yaxşı... Sakit ol... İstəyirsən, kaset qoyum, çalsın, sən də oyna özünçün doyunca! Hə, yaxşı, istəmirən, istəmə... Onda zəhmət çək, gözəl kimyanı təkrar elə... De, gördüm, elementlərin dövrü sistemi necə yarandı?

Qapının zəngi çalınır.

Mənim zəngimdi?

Zəng bir də çalınır.

Qapını bağlamışam? (Qapıya tərəf qışqırır.) Gəlirəm, ey gözəl qonşu! Ev kirayəsi, işiq pulu, su pulu yığanlardan başqa, mənim yeganə zəng vuranım sənsən, ey gözəl qonşu! Gəldim! (Qapıya yaxınlaşır.) Hə, bir də qaz pulu yığandan başqa! (Qapını açıb təəcüblə baxır.)

Pauza.

Siz kimi istəyirsiz?

QAPI KƏNDARINDAN SƏS. Salam...

QADIN. Salam... Sizə kim lazımdı?

QAPI KƏNDARINDAN SƏS. Məni tanımadız?

Qadın qapıya tərəf zənnlə baxaraq geri addımlayır.

Gənc kişi otağa daxil olur.

GƏNC KİŞİ. Tanımadız, hə, müəllimə?

Kiçik pauza.

QADIN (diqqətlə gözlənilməz qonağa baxaraq). Kitab... Kitab? Sizsiz?.. Sən-sən?

GƏNC KİŞİ. Hə... Mənəm...

QADIN. Sən... sən... (Qonağın şuyu süzülən saçlarına, islanmış kostyumuna baxaraq, heyrotlu.) Sən haradan gəlmisən?.. Nə münasibətlə?..

GƏNC KİŞİ. Haçansa gəlməliydim də, bura... Axır ki, gəldim...

QADIN. Siz... sən lap suyun içindəsen ki!..

GƏNC KİŞİ. Yağış yağır...

QADIN. Dayan görüm... Axşam mən məktəbdən qayıdanda, bizim blokla üzübüz səkiddə dayanan sən idin?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Siz... sən o vaxtdan elə orda dayanmısan?

Pauza.

Yağışın altında?

Pauza.

Dünən də, deyəsən, orda dayanmışdın... Sən idin? Hə?

Pauza.

Niyə?

GƏNC KİŞİ. Ürək eləmərdim gəlim...

QADIN (təəccüblə). Ürək eləmərdin? (Əli ilə gicgahını tutur.) Vallah, heç nə başa düşmürəm... Keç içəri... Çıxar pencəyi...

GƏNC KİŞİ. Eybi yoxdur...

QADIN. Necə eybi yoxdur? Çıxar. Çıxar pencəyi. (Qapının yanındakı asılıqdan paltarasanı götürüb ona uzadır.) Ala. As pencəyini.

Gənc kişi pencəyini çıxarıb paltarasına keçirir və əlində tutur.

As də... As burdan.

Gənc kişi paltarasanı asılıqdan asır.

Keç, otur...

Gənc kişi mizin arxasındakı stulda əyləşir.

Üşüyürsən?

GƏNC KİŞİ. Yox...

Pauza.

Tanıdız məni... Elə bilirdim, tanımayacaqsız...

QADIN. Tanıdım... Əlbəttə, tanıdım...

GƏNC KİŞİ. Bu qədər il keçib...

QADIN. Deyim də sənə... Düz on doqquz ildi, mən müəllimlik edirəm. Mən institutu qurtaranda, birinci dəfə sizin sinfə girəndə iyirmi iki yaşım var idi... Sən də həmin 10-cu sinfin şagirdi idin, deməli, on yeddi yaşın var idi...

GƏNC KİŞİ. Yox, on səkkiz. Mən məktəbə bir il gec getmişəm.

QADIN. Yaxşı, on səkkiz olsun... Hamı sənə "Kitab" deyirdi, çoxlu kitab oxuyurdun, ona görə... Həmin sinifdə bir sən idin çoxlu kitab oxuyan, bir də Cəfər. Fəmiləmi nə idi? Əhmədov! Əhmədov Cəfər. İndi jurnalistdir, özünü də təxəllüs götürüb: Cəfər Elsevər! Amma, yadımdadı, oxumaqda heç Cəfər də sənə çatmazdı! Sənin müəllim bütün məktəbdə məşhur idi! (Onu, başdan ayağa, diqqətlə süzür.) Yaxşı... Danış görüm!..

GƏNC KİŞİ. Nə danışım?

QADIN. Nə bilim, nə danışasan? Niyə gəlmisən? Bir sözün var ki, gəlmisən də!..

Pauza.

On səkkiz ildən sonra, birdən-birə, suyu süzülə-süzülə peyda olursan, özün də deyirsən ki, nə danışım?

Kiçik pauza.

Yenə elə kitab oxuyursan?

GƏNC KİŞİ. İmkan olanda...

QADIN. İmkan az olur?

GƏNC KİŞİ (çiyinlərini çəkir). Belə də...

QADIN (hirsələnir). A kişi, sən day şagird deyilsən ki, çiyinlərini çəkirsən?.. Dayan görüm! (Gözlərini yumub fikirləşir.) Sənin bir anan var idi... Belə... gözəl bir qadın idi... saçlarına da xına qoyurdu... Düz deyirəm?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. İndi, yəqin, bir az qocalıb, hə?

GƏNC KİŞİ. Vəfat edib...

QADIN. Bağışla... Allah rəhmət eləsin... Sən, deyəsən, tək övlad idin...

GƏNC KİŞİ. Hə, tək idim...

QADIN. Görək ki... sənin atan da hələ o vaxt vəfat etmişdi... Ananla ikiniz idiz, hə?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Bəs, indi, ailən, uşaqların?

GƏNC KİŞİ (başını bulayır). Yoxdur...

QADIN. İndiyəcən evlənməmişsən?

GƏNC KİŞİ. Yox...

Pauza.

QADIN. Mənə bax, mən kəlbətinlə bir-bir səndən söz dartıb çıxarmalıyam? Gecənin yansı birdən-birə peyda olursan, özün də gah başını bulayırsan, gah da çiyinlərini çəkirsən! Nə sözün var? Nəyə gəlmisən bura? Bu yağışda, bu vaxt adam adamın evinə gələr? Bəlkə yatmışdım mən?

GƏNC KİŞİ. Siz həmişə gec yatarsız... İndi də görürdüm ki, yatmamı siz...

QADIN (heyrət içində). Sən gecələr gəlib küçədən mənə işığıma baxırsan ki, nə vaxt yataram?

Pauza.

(Birdən xatırlayaraq.) Dayan... Mən səni bir dəfə də görmüşdüm... Hə? Bu saat... Doxsanıncı illərin lap əvvəlləri idi... Metrodaydı, ya bazardaydı, haradaydı? Özünü də, səni görəndə nəyə təəccüb elədim?.. Nəydi?.. Yaxşı yadıma gətirə bilmirəm...

GƏNC KİŞİ. Doxsan ikinci ildə... Metroda. Siz metrodan çıxırdız, rastlaşdıq, salamlaşdıq. Mən formadaydım...

QADIN. Nə formada?

GƏNC KİŞİ. Hə, əsgər formasındaydım. Hospitaldan çıxmışdım...

QADIN. Hospitaldan?

GƏNC KİŞİ. Hə. Şuşadan məni Gəncə xəstəxanasına apardılar, ordan da Bakıya, hərbi hospitala gətirdilər.

QADIN. Şuşada döyüydün?

GƏNC KİŞİ. hə.

QADIN. Orda yaralandın?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Şuşa verildə sən ordaydın?

GƏNC KİŞİ. Yox. Hospitaldan sonra məni Gədəbəyə göndərdilər.

Pauza.

QADIN. Bayaq sən nəşə dedin axı... Nə dedin?

GƏNC KİŞİ (çiyinlərini çəkir). Bilmirəm...

QADIN. Yenə çiyinlərini çəkir!.. Nə dedin bayaq? Hə, sən dedin ki, haçansa gəlməliydim bura... Belə dedin?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Bu nə demək idi, başa düşmədim?..

Pauza.

Mənə bax, keçmiş şagird, sən bura susmağa gəlmisən?

Pauza.

Yoxsa pencəyini qurutmağa gəlmisən?

Pauza.

GƏNC KİŞİ (həyəcanla). Bu on səkkiz ildə mən... mən hər gün sizinlə danışmışam...

QADIN. Nə?

Pauza.

(Heyrətlə.) Mənimlə danışmısan?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Harda?

GƏNC KİŞİ. Öz təsəvvürümdə...

Pauza.

QADIN. Sən öz təsəvvüründə hər gün mənimlə danışmısan?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Niyə?

GƏNC KİŞİ. Ona görə ki...

QADIN. Hə, ona görə ki, nə?

GƏNC KİŞİ (çox həyəcanlı). Ona görə ki... Ona görə ki, mən sizi sevirəm...

Pauza.

QADIN. Mənə bax, sən sərxoş-zad deyilsən?

GƏNC KİŞİ. Yox...

QADIN. Bir dəqiqə!.. Bir dəqiqə!.. (Ayağa qalxıb iki əli ilə də gigahlarını tutub var-gəl edir.) Mən onuncu sinifdə sənə dərs demişəm... Sonra sən məktəbi bitirmisən... Mən bir də sənə görməmişəm... On il bundan qabaq, bir dəfə görmüşəm... Deyirsən ki, metroda rastlaşmışıq... Amma bütün bu müddət ərzində, yəni on səkkiz il sən hər gün özün özünə danışmısan, daha doğrusu, öz təsəvvüründə mənimlə danışmısan... Çünki sən məni... (Gülür.) Çünki... çünki, demə, sən məni sevirmişsən...

Pauza.

Sən xəstə deyilsən?

GƏNC KİŞİ (ayağa qalxaraq pört). Yox, mən xəstə deyiləm. Ona görə də mən bura gəlmək istəmişdim. Mən bildirdim ki, bu söhbət bir az dəli sayılmasına oxşaya bilər. Ancaq... (Sözünü yarımçıq kəsir.)

QADIN. Nə ancaq?

GƏNC KİŞİ. Ancaq baxır kimiçün!

Pauza.

Sağ olun. (Qapıya tərəf addımlayır.)

QADIN (arxadan diqqətlə ona baxaraq). Saçları nə vaxt ağartdın belə?

GƏNC KİŞİ (bir an ayaq saxlayaraq Qadına baxır). Heç xəbərim olmadı... (Gülümsəyir.) Bir də baxdım ki, ağarıb...

QADIN. Elə olur da... Adamın xəbəri olmur. Mən də birdən-birə gördüm ki, saçlarım ağarıb... (Əlini saçlarına aparır.) Rəngdi...

GƏNC KİŞİ. Sağ olun...

QADIN. Pencək suyun içindədi, onu necə geyəcəksən?

GƏNC KİŞİ. Suyun içindədi, içində deyil, bunun bir mənası yoxdur!..

QADIN. Yadıma gəlir... Sinifdə danışanda, həmişə böyük yazıçılardan sitatlar götürirdin. İndi yenə sitatla danışırısan?

GƏNC KİŞİ (gülümsəyir). Hərdən olur... Bağışlayın məni... Doğrudan da, gecən yarısı ağılsız bir iş görmüşəm... Sağ olun...

QADIN. Sağ ol...

Gənc kişi əlini uzadıb qapını açmaq istəyir.

Sən görək məni başa düşsən!

GƏNC KİŞİ. Mən sizi başa düşürəm. Ancaq mən də dəlixanadan qaçıb gəlməmişəm. Belə olsaydı... (Sözünü yarımçıq kəsir.)

QADIN. Bu nə adətdi e, sənə? Sözünü niyə yarımçıq kəsirsən? Belə olsaydı, nə?

GƏNC KİŞİ. Belə olsaydı... onda hər şey çox primitiv olardı...

QADIN. Primitiv olardı? (Gülümsəyir.) Çox dərinəndən gedirsən!.. Sən həmişə belə, yoxsa, indi bir sözdü, deyirsən?

GƏNC KİŞİ. Bilmiyəm... Ancaq istəyirəm, siz biləsiniz ki, mən nə soruşsam, nə də xəstə!..

QADIN. Aha!.. Sözlərim xətrinə deyib!.. Gözlənilməz gəcə qonağımız port

olub!.. (Bir az çılgın.) Bəs, sənco, mən nə fikirləşməliyəm? Gecə, yaraşlıq bir oğlan... saçları vaxtsız ağarmış bir oğlan... Nuh-Nəbinin dövründə mənim şagirdim olmuş bir oğlan... birdən-birə peyda olur ki, on səkkiz ildir mən özüm özümə... mən öz təsəvvürümdə hər gün sizinlə danışmışam... və... və mən sizi sevirəm!.. (Gəzişir.) Aləmdi, vallah!..

GƏNC KİŞİ. Mən sizi başa düşürəm. Buna görə də mən gəlmək istəmişdim... Ancaq daha mümkün deyildi... Mən daha özümə bacara bilmirdim. İnsan nə qədər özü-özünə təzyiq edə bilər!? İnsan nə qədər öz hisslərini cilovlayar!?

QADIN. Yeniyetmə vaxtı, adam çox aşıq ola bilər. Mən də Rac Kapura aşıq olmuşdum. nə olsun!? Keçib gedir də...

GƏNC KİŞİ. Görünür, həmişə keçib getmir... Sağ olun...

QADIN. Vallah, heç bilmirəm ki, nə deyim?..

GƏNC KİŞİ. Başa düşürəm... (Seziləcək bir sarkazm ilə.) Mənim gecə yarısı bura gəlməyim... bu yağış... mənim bu sözlərim absurd pyeslərə oxşayır...

QADIN. Absurd pyeslərə... Yadıma düşür, o zaman da belə intellektual danışırıdın. Bəzən sinifdəkilər sənə başa düşmədi...

GƏNC KİŞİ. Adamı başa düşmək çətin işdi... (Qapını açır.) Sağ olun...

QADIN. Hara gedirsən?

GƏNC KİŞİ. Bunun da mənası yoxdur...

QADIN. Dayan görüm. (Var-gəl edərək, elə bil, özü-özü ilə danışır.) Vallah, elə bil, bu saat kimsə mənim qulağıma pıçıldayır ki, sən heç getməyə də bir yerin yoxdu... (Gənc kişiylə.) Hə?

GƏNC KİŞİ. Dünya genişdir...

Pauza.

QADIN. Bilirsən, nə var? Pencəyi qoy yerinə, gəl, otur burada.

GƏNC KİŞİ. Mən gedirəm...

QADIN (əli ilə mizin arxasındakı stulu göstərir). Gəl otur! Özün də danış! Nə başını bula, nə də çiyinlərini çək! Danış görüm, sən... sən... sən kimsən?

Pauza. Sonra Gənc kişi pencəyi yenə asılıqandan asır.

Dedim ki, gəl otur!

Gənc kişi gəlib bayaqkı yerində oturur.

Hə, başla, görüm!

GƏNC KİŞİ. Nə başladım?

QADIN. Axı, sən kimsən?

GƏNC KİŞİ (gülümsəyir). Bəyəm dünyada elə adam var, axıracan özünü tanısan ki, o, kimdir?

QADIN. Yox! Yox! Bu olmadı! Bilirsən, şerti belə kəsirik sənə! İntellektual sözləri qoyursan bir kənara! Mənimlə çox sadə danışırısan, bildin?! İndi, de, görüm, sən kimsən?

Pauza.

Bayaq mən düz deyirdim?

GƏNC KİŞİ. Nəyi?

QADIN. Sənə getməyə bir yerin yoxdu, hə! Düz deyirdim?

GƏNC KİŞİ (baş ilə təsdiq edərək güclə). Düz deyirdiz...

QADIN (osobı). Niyə axı? Niyə? Nə olub? Sənə başına nə qozavü-qədər gəlib? Bu dünya niyə belə qəddar olub sənə?

Pauza.

Yaxşı... Sən bizim məktəbi bitirdin. Belədir?

GƏNC KİŞİ. Hə.

QADIN. Sonra?

GƏNC KİŞİ. Sonra universitetə girdim... Filologiya fakültəsinə...

QADIN. Cəfər Elşevərlə bir yerdə? O da universitetin filologiyasını bitirdi. İndi, buyur. Bakının beş məşhur jurnalisti varsa, biri odur!

GƏNC KİŞİ. Hərənin bir taleyi var...

QADIN. Sən taleyə inanırsan?

Pauza.

Yaxşı... İnansan da, inanmasan da, tale, taledir! Deyəsən, mən də səfeh fəlsəfəçiliyə başladım!.. Deməli, universiteti bitirdin...

GƏNG KİŞİ. Yox, bitirmədim...

QADIN. Niyə?

GƏNC KİŞİ. Çünki... Həbs olundum...

QADIN (heyətlə). Həbs olundun? Nəyə görə?

GƏNC KİŞİ. Bu barədə danışmaq istəmirəm...

QADIN. Yox, necə yəni danışmaq istəmirəm? Birdən-birə gəlib çıxmısan bura, indi zəhmət çək, hər şeyi danış! Mən bilməliyəm! Əgər, sən mənim yanıma gəlmişənsə, onda, mən hər şeyi bilməliyəm! Bilməliyəm ki, niyə... nə üçün... niyə bu həyatda səninki belə götürməyib? Axı diribaş idin, hamıdan qat-qat artıq mütaliənin var idi, savadlıydın, hesabla, sənin gözəl perspektivlərin var idi...

Amma, götürməyib, hə, səninki, düz başa düşürəm mən?

GƏNC KİŞİ. Yəqin...

QADIN. De, görüm, nə üçün səni həbs etdilər?

GƏNC KİŞİ. Mənimlə bir qız oxuyurdu...

QADIN. Hə? Çəkinmə də, danış... Nə oldu? Səninlə bir qız oxuyurdu...

GƏNC KİŞİ. Kimsəsiz, təmiz, çalışqan bir qız idi.

QADIN. Gözəl idi?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Sonra?

GƏNC KİŞİ. Bizim professor var idi, həm də kafedranın müdiri idi... Oğlu var idi onun... Həmin qızı təqib edirdi... Maşını sürüb gəlib dayanırdı universitetin qarbağında... Qıza göz verirdi, işiq vermirdi.

Qız ondan qorxurdu... Məndən kömək istədi... Mən də...

Pauza.

QADIN. Mənə bax! Birdən sən qatil olarsan ha?!

GƏNC KİŞİ (gülümsəyir). Yox, qatil deyiləm... Dalaşdıq onunla...

QADIN. Bir sözlə, onu döydün! (Gizli bir rişxənd ilə.) Belə çıxır ki, sən ritsarsan! Hə?

GƏNC KİŞİ (incimiş). Siz dediz, danış, mən də danışdım...

QADIN. Sən həmişə belə tez inciyrən? Yaxşı... O harınlamış oğlanı əzişdirdin, lap yaxşı da elədin! Elə buna görə həbs etdilər səni?

GƏNC KİŞİ. Bir az özəlmişdi... Atası məni universitetdən çıxartdırdı, prokurorluğa şikayət elədi, sonra da məni tutub dörd il iş verdilər...

QADIN. Bəs, qız demədi ki, iş nə yerdədi?

GƏNC KİŞİ. Yox...

QADIN. Niyə?

GƏNC KİŞİ. Qız üzümə durdu ki, təqsir məndə olub...

Pauza.

QADIN. Yazıq qız... Qorxudublar də onu...

GƏNC KİŞİ. Yəqin...

QADIN. Sonra nə oldu?

GƏNC KİŞİ. Həbsxanadan çıxandan sonra, burda qala bilmədim. Getdim Sibiro, Tomsk vilayətinə... Kolpaşova rayonunda balıq kombinatında işə girdim...

QADIN. Balıq kombinatında? Nə işinə?

GƏNC KİŞİ. Fəhlə... Tomsk universitetində təzədən imtahan verdim, qəbul olundum, qiyabi... Ancaq sonra burda Qarabağ hadisələri başladı... Orda qala bilmədim, qayıtdım... Bir başa cəbhəyə getdim... Sonra hospital... Sonra yenə cəbhə... Əsgərlik... Keçən ay hərbi xidmətdən azad olundum... Belə də... Bu da mənim həyatım!

Pauza.

QADIN. Anan nə vaxt vəfat etdi?

GƏNC KİŞİ. Mən həbsxanada olanda...

Pauza.

QADIN. Balıq kombinatında fəhlə... Orda, o Kolpaşevo deyirsən, nədi, orda sax-ta neçə dərəcə olurdu?

GƏNC KİŞİ. Əlli beş-altmış dərəcə...

QADIN. Hə, dostum... Həyatın elə də uğurlu olmayıb...

GƏNC KİŞİ. Ancaq bundan da pis ola bilərdi...

QADIN. Bundan da pis? Başa düşmədim... Nə demək istəyirsən?

GƏNC KİŞİ. Demək istəyirəm ki... (Get-gədə, elə bil, qızıdır.) Siz olmasaydınız, hər şey bitəcəkdi! Bəlkə də bu, pis kitablardakı kimi səslənir, ancaq, qoy olsun, bu həqiqətdi! Ola bilsin ki, bu maniakal bir bağlılıqdı mənim başımda, bilmirəm! Ancaq olanı budur! Siz olmasaydınız, mən sınaçardım! Məhv olardım! Ancaq mən sizi fikirləşirdim, hər dəfə sizi gözələrimin qabağına gətirirdim, sizdən güc alırdım!..

QADIN (əşəbi). Bədir! Mənim belə sözlərdən xoşum gəlmir!

GƏNC KİŞİ. Mən həqiqəti deyirəm.

QADIN. Lazım deyil! (Pəncərəyə yaxınlaşıb şüşədən eşiyə baxır.) Gör necə yağır!?. (Gənc kişiylə tərəf çönr.) Bəs, sənın qohumların, yaxınların?

GƏNC KİŞİ. Mən heç kimi görmək istəmirəm!

QADIN. Belə çıxır ki... indi... gecəni burda qalmaq fikrindəsən?..

GƏNC KİŞİ (ayağa qalxır). Yox, mən gedirəm.

QADIN. Hara gedirsən?

Pauza.

Bilmirəm, vallah, nə deyim?.. (Yenə pəncərə şüşəsindən eşiyə baxır.) Bu yağışın altına atmayacağam ki, səni... (Gəlib dolabdan yastıq, adyal çıxarı.) Ala. Get, mətbəxdə özünə yer düzəlt, yat... Səhər özünə bir çarə qılarsan! Eşidirsən? İndi, get mətbəxə. Qapını da ört!

Gənc kişi tərəddüd içində yastığı, adyalı qadından alıb dayanır.

Get, get mətbəxə.

Pauza

Get də, deyirəm!.. Mən yatmaq istəyirəm!..

Gənc kişi mətbəxə keçir. Qadın ayaq üstə bir müddət onun ardınca baxır, işiq söniür.

ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi.

Qadının mənzili. Gecə. Həmin otaqdır, ancaq səhnənin sağ küncündə mətbəxin də bir hissəsi görünür.

Səhnə qaranlıqdır.

Qadın otaqdakı divan-çarpayıda uzanıb.

Gənc kişi mətbəxdə, kətilin üstündə oturub siqaret çəkir.

Qadın, əynində gecə köynəyi, qalxıb yerində oturur və bir müddət yağışın səsinə qulaq asır. Sonra yenə uzanır.

Ümumi sükut içində yalnız şiddətli yağışın səsi eşidilir.

Gənc kişi siqareti söndürür.

Qadın yenə qalxıb yerində oturur, sonra durub pəncərəyə tərəf gəlir və şüşədən eşiyə baxır.

Gənc kişi qalxıb mətbəxlə otağın qapısı ağzında dayanır. Sonra qapını açıb otağa girir və dayamb Qadına tərəf baxır.

Pauza.

Gənc kişi Qadına tərəf yaxınlaşır və onun bir addımlığında dayanır.

Qadın başını pəncərə şüşəsindən çəkir və əlbəttə, bilir ki, Gənc kişi arxada dayanıb. Pauza.

Gənc kişi əlini Qadının çiyinə qoyur.

QADIN (həyəcan və təlaşla). Yox!.. Yox!..

Gənc kişi o biri əlini də Qadının çiyinə qoyur və qadını özünə tərəf çəkir.

(Ona sarı çevrilərək.) Yox!.. Yox!..

GƏNC KİŞİ. Sansız mənim üçün həyat yoxdur! Bu əclaf dünyada səndən başqa mənim heç kimim yoxdur! (Onu qucaqlamaq istəyir.)

QADIN (iki əlilə də Gənc kişini özündən uzaqlaşdırmaq istəyir). Yox!.. Yox!.. (Birdən-birə Gənc kişini qucaqlayır.) Bu qədər illər boyu sən haradaydın?!
İşıq sönrür.

DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Qadın. Gənc kişi.

Qadının mənzili. Axsam. Gənc kişi mizin arxasında əyləşib. Qadın mətbəxdən çay gətirir.

QADIN (çayı Gənc kişinin qarşısına qoyaraq). Sən heç bilirsən nə eləmişəm?

GƏNC KİŞİ (ehtiyatla). Nə eləmişəm?

QADIN. Sən həyatı mənə sevdirmisən!

GƏNC KİŞİ (gülümsəyir). Dostoyevski deyirdi ki, həyatın özünü daha artıq sevmək lazımdır, nəinki həyatın mənasını... Mən...

QADIN (onun sözünü kəsərək). Bilmirəm, sənin Dostoyevskin nə deyirdi, nə demirdi, amma mən səhər yuxudan dururam, sevinirəm ki, yaşayırım! Başa düşürsən? (Onunla üzbəüz mizin arxasında əyləşir.) Yox, bunu heç kim başa düşə bilməz!.. Sən də!

GƏNC KİŞİ. Mən də?

QADIN. Hə, sən də! Bax, mən indi oturub sənə baxıram, hə? Nə qədər də istəşəm, baxaram! Baxaram, yoxsa baxmaram?

GƏNC KİŞİ (gülür). Baxarsan...

QADIN. Amma bu otaqda heç vaxt belə şey olmayıb! Bu otaqda mən həmişə bilirsən hara baxmışam?

Kiçik pauza.

Bax, bura! (Barmağını uzadıb divarı göstərir.) Divara! Divara baxmışam! Sən bunu başa düşə bilirsən? Ömrümdə mənə də belə şey olmamışdı! Ömrümdə heç vaxt səhər yuxudan duranda, ürəyimdən keçməmişdi ki, nə yaxşı ki, mən varam! Nə yaxşı ki, dünya var! Heç vaxt! Uzun sözün qıssatı, bilirsən, nə var? (Sözləri heca-heca tələffüz edir.) Mən ya-şa-yı-ram!..

Kiçik pauza.

Bir az gurultulu səslənir, hə? (Gülür.)

GƏNC KİŞİ. Yox...

QADIN. Səslənsin də, neyləyim?.. Bu həqiqətdi, necə səslənir, qoy, elə də səslənsin! Mən daha bayquş kimi tək oturub dəftərləri yoxlaya-yoxlaya şagirdlərlə danışıram! Sənin xəbərin var?

GƏNC KİŞİ. Nədən?

QADIN (ayağa qalxıb gozişərək). Sən bilirsən Əhmədəliyev kimdir?

GƏNC KİŞİ. Əhmədəliyev? Əlbəttə, bilirəm! Vergi naziri.

QADIN (ürəkdan gülür). Yox, canım!.. Bəs Məmmədli?

GƏNC KİŞİ. Ştanççı! Dünya çempionatında gümüş medal aldı!

QADIN (daha da bərkədən gülür). Yox!.. Yox!.. Bəs, Həsənzadə?

GƏNC KİŞİ. Onu day, hamı tanıyır! Gömrükdə işləyir!

QADIN. Harada?

GƏNC KİŞİ. Gömrükdə.

QADIN (uğunur). Həsənzadə gömrükdə işləyir? Anasının qulağından iraq!.. Yox!.. Yox!.. Bunlar, bilirsən, kimlərdi? Mənim şagirdlərimdi!

GƏNC KİŞİ (gözləri bəzəlir). Nə?

QADIN. Hə! Hə! Bilirsən, mən axşamlar, bax, burada (ona yaxınlaşır), sənin yerində oturub dəftərləri yoxlayırdım, özüm də bərkədən şagirdlərlə danışırırdım. (Gülür.) Qiyabi! Mənim qonşum var, yaxşı arvadı, əri də polisdi...

GƏNC KİŞİ. Polisdi?

QADIN. Hə. O arvad gəlib görəndə ki, bərkədən şagirdlərlə danışırım, elə bilir-di, mənim başım, bir az, o sözlə.. (Barmağı ilə gicgahını göstərib ora-bura tərpədir.)

GƏNC KİŞİ. Doğru deyirsiz?

QADIN. Yəne "siz"?

GƏNC KİŞİ. Bağışlayın... Bağışla!

QADIN. Sən hərdən mənə "siz" deyəndə, bilmirəm niyə, amma ürəyimə toxunur...

GƏNC KİŞİ. Bağışla... O məndən asılı deyil ki... Onuncu sinifdə siz... sən bizim sinif otağına girəndə, mən həmişə özümü itirirdim... Sən həm mənim müəllimim idin, həm də... həm də mənim dünyada ən çox sevdiyim bir insan idin!.. Gecələr mən yerimə girirdim, yuxuya gedə bilmirdim, sən həmişə mənim gözlərimin qabağında olurdun... Mən, düzdü, çox kitablar oxuyurdum, ancaq bizim məhəlləmiz — mənim yaşadığım küçə — hər bir şərait yaradırdı ki, mən narkoman olum, mən cibgir olum, ancaq o saat səni fikirləşirdim, sən gəlirdin gözümlün qabağına, deyirdim, yox... məni... mənə haçansa sevəcəyini arzuladığım, çox arzuladığım bir insan var! Mən beynimdə elə bir tamaşa qurmuşdum ki, orada... mən hər şey edirdim ki, sən də... mənə sevəsən! Gülməli, hə?

QADIN (gülür). Nə bilim? Dünya sirri-xudadı!..

GƏNC KİŞİ. Bilirsən, mənim beynimdəki o aləmin içində mənim sevdiyim, bu sevgilə qürurlandığım, forsladığım bir qız var idi, bir varlıq var idi, o — sən idin! Mən nə edirdim, fikirləşirdim, mənim fikrimdə, içimdə, xəyalımda o insan — sən, nə deyəcəksən? Buna necə baxacaqsan? Birdən iyrendin məndən? Birdən çiyirdin məndən? Birdən nifrət elədin mənə? Sonra mən məktəbi qurtardım. Universitetə girdim. Ancaq sən mənim içimdə idin! Mən səni fikirləşirdim, səni düşünürdüm! Sonra... sonra başıma min cürə qəzavü-qədər gəldi, ancaq mən eləcə səni fikirləşirdim, səni düşünürdüm!.. Özümü, bilirsən, bəlkə indi birtəhər çıxır, sənə layiq... yəni bilirsən, daxilən sənə layiq aparmaq istəyirdim...

Pauza.

QADIN. Bəs sən onda hardaydın, ay axmaq?

Kiçik pauza.

GƏNC KİŞİ. Həyatın girdabında!

Kiçik pauza.

QADIN (mütəəssir). Sən istəyirsən ki, mən ağlayım?

GƏNC KİŞİ. Yox...

QADIN. Onda, bilirsən nə var? Özünü yaxşı apar!

GƏNC KİŞİ. Ancaq indi bilirsən mən nə istəyirəm?

QADIN. Xeyr, bilmirəm!

GƏNC KİŞİ. Mən səni öpmək istəyirəm!

QADIN. Axı, sən inanmırsan ki, mən axşamlar, bax, orda, sənin yerində oturub o gözəl şagirdlərimlə danışırırdım. Təkcə şagirdlərimlə yox elə.. Biri var, hordən onun anasıyla da danışırırdım! Həsənzadənin anasıyla! Inanmırsan?

GƏNC KİŞİ. Bilirsən, nə var?

QADIN. Nə?

Kiçik pauza.

GƏNC KİŞİ (tosirlənmiş). Sən çox yaxşı adamsan...

Kiçik pauza.

QADIN (onun boynunu qucaqlayır). Mənim əzizim! Sən haradan peyda oldun? Səni kim göndərdi bura? Sən bilirsən haradan gəlib çıxmısan? Yox, sən bilmirsən! Amma mən bilirəm! (Barmağını pəncərəyə tərəf uzadır.) O! O, göndərib səni bura! Səni mənim ulduzum göndərib!..

GƏNC KİŞİ. Sənin ulduzun?

QADIN. Hə!

Gənc kişi təəccüblə çiyinlərini çəkir.

Sənin heç ulduzun olmayıb?

GƏNC KİŞİ. Necə ulduzum?

QADIN. Yəni sən yeniyetmə vaxtı heç özünə ulduz seçməmişən?

GƏNC KİŞİ. Göydəki ulduzları deyirsiz?

QADIN. Yəni "siz"?

GƏNC KİŞİ. Bağışla... Söhbət göydəki ulduzlardan gedir?

QADIN. Əlbəttə! Yerdəki ulduzlarla mənim nə isim?

GƏNC KİŞİ. Mən göydəki ulduzlarla nə etməliydim ki?

QADIN. Sən onlarla söhbət etməliydin! Eləməmişən?

GƏNC KİŞİ. Yox..

Kiçik pauza.

QADIN. Əlbəttə, sən igid idin, qorxmaz idin, yaraşıqlı idin, sənin nəyinə lazım idi özünə ulduz seçsən?! Amma mənim ulduzum var idi... O vaxtlar iki otağımız var idi. Atamla anam bir otaqda yatırdı. Mən yatan o biri otağın balaca bir eyvanı var idi. Gecə atamla anam yatandan sonra, mən o balaca eyvana çıxırdım. Özümə seçdiyim o ulduzu bir elə ulduzun arasından o saat tapırdım. Otururdum eyvanda, başlayırdım onunla söhbət eləməyə. Gələcəyin gözəl xəyallar aləminə girirdik... Rəhmətlik atam, bilirsən nə fikirləşirdi? Hərdən oyanıb məni o balaca eyvanda görəndə, elə bilirdi ki, mən eyvanda, ay işığında dərs hazırlayıram. Elə bilirdi, otaqda işığı söndürürəm ki, onlar rahat yatsın. Yuxulu-yuxulu gəlib məni qucaqayırdı, "Gəl, yat"- deyirdi... (Gözlərini yumur.) Sən niyə məni vadar eləyirsən, bunları danışım? Ağlayaram ha!..

GƏNC KİŞİ. Mən istəmirəm ki, sən ağlayasan...

QADIN. Amma ağlamaq da, düz deyirlər, hərdən yüngülləşdirir adamı... Amma mən çox pisəm!

GƏNC KİŞİ. Niyə?

QADIN. Çünki mən ağlaya bilmirəm... Yaxşı... Ey sevimli insan! Deməli, sənin ulduzun yox idi?!

GƏNC KİŞİ. Yox...

QADIN. Amma mənimki var idi! Onu yəni hərdən görürəm, amma məndən qaçır... Qaçırdı... İndi görək mənim o gözəl ulduzuma deyim ki, daha məndən qaçmasın! O gözəl ulduzum gözlədi, gözlədi, gözlədi, axırda da bilirsən neylədi? Səni, mənim əzizim, səni göndərdi bura! (Gülür.) Əlbəttə, sənin bundan xəbər yoxdu... Bəs, sənin nədən xəbər var? Hə? De, görüm!

GƏNC KİŞİ. Ondan xəbər var ki, məni tale sənin yanına götirdi...

Kiçik pauza.

QADIN. Mənim taleyim, yoxsa sənin taleyin?

GƏNC KİŞİ (ayağa qalxır). İkimizin də! (Onu qucaqlayır.) İkimizin də!

QADIN. Elə bil, bir az birtəhər səslənir...

GƏNC KİŞİ. Sən demirsən, qoy necə səslənir, səslənsin!?

QADIN. Mənim əzizim!.. Mənim sevgilim!.. Mən haçansa heç ağlıma götürürəm ki, kiməsə "mənim sevgilim" deyəcəyəm? Bu dəhşətdi e!.. İndi də fikirləşəndə tükklərim biz-biz durur!..Hə? Mənim sevgilim! Mənim sevgilim! Mənim sevgilim!.. Nə yaxşı ki, sən o yağışlı gecədə çıxıb getmədin! Sən onda "sağ ol" deyib getmək istəyəndə, mənim ürəyim döyünməyə başladı ki, indicə çıxıb gedəcəksən... "Bəs, sonra necə olacaq?" deyirdi beynim, nə bilim, ürəyim, bütün varlığım. "Sonra? Bəs sonra?"

GƏNC KİŞİ. O "sağ ol"dan sonra mənim də ürəyim döyünürdü ki, saxlayacağsan məni, yoxsa, yox? Sən məni saxladın!

QADIN. Əlbəttə, mən saxlamalı idim səni! Əlbəttə! Bilirsən, mən ki, səhər dururam ha, mən ki, sevinirəm ha, mən ki, deyirəm e, yaşayırəm, bax, onda, sən mənim gözlərimin qabağında olursan! Bildin! Hə? (Onu öpür.) Bildin, yoxsa yox? Hə?

GƏNC KİŞİ. Hə.

QADIN. Bərkəndə!

GƏNC KİŞİ (qışqırır). Hə! Hə! Hə!

İşiq sönür.

BEŞİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Qonşu qadın.

Blokda Qadının yaşadığı mənzilin çöl qapı meydançası. Günorta. Sol tərəfdə Qadının mənzilinin qapısıdır. Sağ tərəfdə isə qonşuların mənzilinin qapısıdır. Qadın da-daqağı zümrümə edərək tələsik pilləkənləri qalxır və çantasından çıxartdığı açarla qapısını açır. Qonşu qadın, əlində yekə bazar zənbili, öz qapılarından çıxır.

QONŞU QADIN. Salam, məlimə!..

QADIN. Salam! Salam! Necəsən?

QONŞU QADIN (dərindən köks ötürərək zənbili göstərir). Birtəhər dolanıraq də...

QADIN. Sən bu mahımı bilirsən? (Oxuyur.)

Faytonçuyam, bəxtim qara...

Minən deyir, sür bulvara!..

Bilirsən?

QONŞU QADIN (təəccüblə). Yox...

QADIN. Faytonçunun bəxti niyə qara olur? Hə? Əvvəla, bu cür gözəl bir melodiya! (Oxuyur.)

Faytonçuyam, bəxtim qara...

Minən deyir, sür bulvara!..

İkincisi, fayton! Gözəl atlar! Bulvar! Dəniz! Hə? O faytonçuya deyənlərdim ki, ay axmaq, niyə sənin bəxtin qara olur!?

QONŞU QADIN. A-a-a... Məlimə, demək də olmur... Sən... sən belə, birtəhər olmusan, e...

QADIN. Bəs sənin xəbər yoxdu?

QONŞU QADIN. Nədən?

QADIN. Bilmirəm?

QONŞU QADIN. Yox...

QADIN (gülür). Bəs, sən necə qonşusan?

QONŞU QADIN (həyəcanlı). Nə olub ki?

Kiçik pauza.

QADIN. Mən xoşbəxt olmuşam də!

QONŞU QADIN. A-a-a!..

İşiq sönür.

ALTINCI ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi.

Qadının mənzili. Günorta. Qadın zümrümə edə-edə tozsilənlə otağı təmizləyir və gəlib mizin yanında dayanır. Mizin üstündəki kağızı götürür.

QADIN (kağızı gözlərinin qabağında yelləyə-yelləyə). Ey!.. Gözəl məktub! Bax, bu tozsilən dostumuzu görürsən? Bu tozsilən dostumuz o elektrik xəttindən necə enerji alırsa, mən də sondan eləcə enerji alıram! Bildin? Bildin ki, bu gün on beşinci dəfə səni niyə oxuyuram? (Oxuyur.)

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Əzizim!.. Sevimlim!.. Həyatım!.. Yavaşca sivişib gedirəm ki, səhər-səhər yuxudan durquzmayım səni... İndi burdan çıxacağam, bir saniyə... bircə saniyədən sonra yenə səninçün darıxacağam... Yenə fikrim-zikrim sənin yanında olacaq, yenə sənin yanına tələsəcəyəm... Çünki sənin istin bilirsən mənimçün nədir?.."

QADIN. Dayan, gözəl məktub! Bu sualı bir də ləzzətlə oxuyacağam!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Çünki sənin istin bilirsən mənimçün nədir?.."

QADIN. Bir də!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Çünki sənin istin bilirsən mənimçün nədir?.."

QADIN. Nədir? (Gözlərini yumub bir müddət, elə bil, nəyəsə qulaq asır, sonra yenə məktubu oxumağa başlayır.)

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Bunu adi sözlə yazı bilmirəm. Təsəvvür et ki, hər tərəfi payız yağışı büriyüb... Yuvada balaca bir quşcuğaz var... Anası harasa uçub gedib, gəlib çıxır... O quşcuğaz da hərdən isti yuvasından boylanır... Birdən o balaca quşcuğaz yerə düşür... Yağışın altında tir-tir titrəyən o quşcuğaz üçün o yuvanın istisi nəydisə, sənin istin də mənim üçün, bax, həmin istidi... Mən də həyatım boyu eləcə boylanıb, səni axtarmışam, səni gözləmişəm... Deyəsən, bir az hind filmlərinə oxşadı, hə?"

QADIN. Yox!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Düzünü de, oxşadı, oxşamadı?"

QADIN. Oxşasın də! Lap yaxşı! Bunun heç kimə dəxli yoxdu! Qoy oxşasın! (Məktubu öpür.) Belə, gözəl məktub! Mən enerjimi aldım! (Tozsilənə.) Getdik!

Qadın yenə tozsilənə otağı təmizləyir. Qapının zəngi çalınır. Qadın sevincək qapıya qapını açır.

QADIN. Haradasan?

Gənc kişi otağa daxil olur.

GƏNC KİŞİ (təzim edərək). Təbrik edirəm!

QADIN (bir az şaşırmış). Məni?

GƏNC KİŞİ. Hə!

QADIN. Məni təbrik edirsən? Nə münasibətlə?

GƏNC KİŞİ (təntənəli). Anadan olduğunuz gün münasibətlə! (Qadının yanağından öpür.)

QADIN (tamam şaşırmış). Oy!.. Bu gün mənim anadan olduğum gündü? (Köks ötürür.) Hə, doğrudan...

GƏNC KİŞİ (başı ilə təsdiq edir). Bəli! Bu gün tək sizin... tək sənin günün deyil... (Əli ilə arxasında gizlətdiyi bir dəstə nərgiz güllünü ona uzadır.) Bu gün, bütün günlərin gözəl bir günüdür...

QADIN (eləcə şaşırmış halda gülləri alaraq). Bəs, sən bunu hardan bilmisən?

GƏNC KİŞİ. Bu, mənim sırımdı!..

QADIN. Sənin belə sirlərin çoxdu? Mənim əzizim! (Özünü saxlaya bilməyib onu qucaqlayır.) Mənim həyatımda birinci, eşidirsən... (Qışqırır.) Birinci!.. Birinci!.. Birinci dəfədir ki, qapım açıılır və kimsə mənə gül verir! Hərdən, bayramlarda, Həsən-zadənin anası mənə gül götürirdi, amma o güllər rüşvət kimi bir şey idi... Heç evə də götürmədim, qoyurdum, qalırdı məktəbdə, müəllimlər otağında. (Gül dəstəsini iyləyərək.) Nərgiz çıxıb bəyəm? Nə tez!.. Bəs, sən nə bildin ki, mənim ən çox sevdiyim gül də nərgizdi?

GƏNC KİŞİ. Bu da mənim bir sırımdı!

QADIN. Sən kimsən? Sən Şaxta babasan?

GƏNC KİŞİ. Yox, mən səni sevən və sənə layiq olmayan birisiyəm...

QADIN. Sən mənə layiq deyilsən?

GƏNC KİŞİ. Əlbəttə!

QADIN. Bir də belə söz demə! (Dolabın gözündən güldən götürüb mizin üstünə qoyur və gülləri güldana düzür.) Onda mən elə başa düşəcəyəm ki, sən mənə lağ

ələyirsən! Bildin?! Sən məni özünə layiq bilmirsən!

GƏNC KİŞİ. Axı, sən məni hələ yaxşı tanımırsan... Mən nə dediyimi bilirəm!

QADIN. Bəsd! Səni... səni tanımıram? Mən səni sənin özündən yaxşı tanıyıram!

GƏNC KİŞİ (gülür). Onda de, görüm, mən kiməm?

QADIN. Sən mənim əzizimsən!.. Sən mənim sevimlimsən!.. Gəl!.. Gəl otur!.. (Onu mizə tərəf çəkir.) Biz səninlə birlikdə mənim anadan olduğum günü bayram edəcəyik!

GƏNC KİŞİ. Bizim günümüzü!

QADIN. Hə! Bizim, bizim günümüzü! Biz şampan içəcəyik! Biz keflənəcəyik!

GƏNC KİŞİ. Ancaq mən kefləndə yaman pis oluram ha!.. (Gülür.)

QADIN. Məni qorxutmaq istəyirsən? Amma mən qorxaq deyiləm ha! Beləliyimə baxma! Bu saat şampan götürürəm! (Mətbəxə getmək istəyir.) Yox, qoy əvvəlcə bir yaxşı geyinin-kecinim!

Qadın dolabdan paltarlarını götürüb mətbəxə keçir. Gənc kişi kitab rəflərinin qarşısında dayanıb baxır, sonra kitablardan birini götürüb varaqqlayır. Paltarını dəyişmiş Qadın, əlində şampan şüşəsi və iki qədəh, mətbəxdən qaçıdır.

QADIN (onun qarşısında fırlanır). Hə, necədi?

GƏNC KİŞİ (heyranlıqla) Mənim... day sözüm yoxdu!..

QADIN. Milyon il idi bu paltarı geymədim!.. Deyirsən, yaxşıdır?

GƏNC KİŞİ. Sən tamam başqa adam olmusan!

QADIN. Hə, düz deyirsən, mən başqa adam olmuşam... Bilirsən, hərdən qorxuram... Qorxuram ki, birdən özüm öz içimdən çıxıb gedərəm...

GƏNC KİŞİ (gülür). Yox, qorxma...

QADIN. Qorxmayım?

GƏNC KİŞİ. Hə, qorxma! Çünki bir adamın içində, min adam var...

QADIN. O necə olur elə?

GƏNC KİŞİ. Adam, bilirsən, sandıq kimi bir şeydi. İçində nə desən var! Təzə də var, köhnə də var! Qızıl da var, keyfiyyətsiz şeylər də! O sandıqda qorunub saxlanan pal-paltarın hər biri bir dəbdədi, müxtəlifdi, bir-birinə uyşmayan şeylərdi!.. Ona görə də, bir adamın içində, min adam var!

Pauza.

Ancaq sənin içindəkilərin hamısı gözəldir!

QADIN. Onda, mən sandığa oxşamadım ki!..

GƏNC KİŞİ. Niyə? Sadəcə, sənin içindəkilərin hərəsi bir eür gözəldi! Sən də gözəlsən! Bax, bu günümüz də gözəldi! Sənin əlindəki o şampan da gözəldi! Partladacaq?

QADIN. Qoy, güldana su töküm...

GƏNC KİŞİ. Mən tökərəm. (Əlindəki kitabı mizin üstünə qoyub güldanı götürür, mətbəxə keçir və oradan danşır.) Sənin mətbəxin əməlli-başlı kimya laboratoriyasıdır! Təcürələri evdən aparırsan məktəbə?

QADIN. Hə, çox vaxt özüm aparıram! Qabaqlara fikrin getməsin, ey mənim keçmiş şagirdim, sosializmədən kapitalizmə keçdiyimiz bu gözəl zamanədə məktəbdə kimyəvi maddələr qılığdır! Yavaş ol, a!.. O şüşələrin içində nə maddə desən, var! (Mizin üstündən kitabı götürüb rəfə qoyur.) Bəlkə səhər Həsən-zadənin anasıyla danşım, hə?

GƏNC KİŞİ (mətbəxdən). Nə barədə?

QADIN. Sənin barədə.

GƏNC KİŞİ (mətbəxdən). Mənim barədə?

QADIN. Hə, sən barədə. Sən nə vaxtaca işsiz qalacaqsan? Əri böyük adamdı, nazir müavinidi, nodi... Arvadı həmişə deyir ki, (Yamsılayır.) "məndən bir şey xahiş edin", "məndən bir şey xahiş edin"... Mən də xahiş edəcəyəm! Sən nə qədər işsiz gözə bilirsən? Xahiş edəcəyəm ki, sənin iş məsələsinə köməklik eləsin.

GƏNC KİŞİ (otağa girib güldanı mizin üstünə qoyur). Nə işə?

QADIN. Nə bilim? Sən de də...

GƏNC KİŞİ. Tramvay konduktoru!

QADIN (gülür). Zarafata salma, mən ciddi danışırım... Nə iş xahiş edim ondan?

GƏNC KİŞİ. Mənimçün maraqlı ki, sən deyəsən. Məni harada görürsən?

QADIN. Səni? Bilirsən, mən bu barədə çox fikirləşirəm... Bir əla fikir gəlib başıma!

GƏNC KİŞİ. Nə fikir?

QADIN. Məncə, sən də üryəyincə olacaq!

GƏNC KİŞİ. Yaxşı, nigaran qoyma da, bizi!

QADIN. Sənin yerin... (Sözünü saxlayır.)

GƏNC KİŞİ. Hə, haradı mənim yerim?

QADIN. Kitabxana!

GƏNC KİŞİ. Hara?

QADIN. Kitabxana! Xahiş edəcəyəm ki, onun o gözəl əri səni kitabxanada işə düzəltsin.

GƏNC KİŞİ. Kitabxanaçı?

QADIN. Hə!

Kiçik pauza.

Düz tapmışam?

GƏNC KİŞİ (ürəkdən gülür). Nə bilim? Baxarıq... Ancaq sən mənə iş tapana-can, şampən soyuyacaq!

QADIN. Yox, biz qoymayacağıq ki, o soyusun! Gəl! Gəl, otur!

Gənc kişi gəlib mizin arxasında əyləşir.

(Şampən şüşəsini ona uzadaraq.) Partlat! Dayan, bir dəqiqə! (Dolaba yaxınlaşır yeşiyi çəkir, nəşə axtarır, sonra o biri yeşiyi çəkir.)

GƏNC KİŞİ. Nə axtarırsan?

QADIN. Üzüyümü. Qoribədi... Tapa bilmirəm...

GƏNC KİŞİ. Bəlkə harasa, başqa yerə qoymusan, yadımdan çıxıb?

QADIN. Yox! Allah bilir, mən neçə ildə o üzüyü taxmıram...

GƏNC KİŞİ. Bəlkə kim isə götürüb?

QADIN. Bura kim gəlir ki?

GƏNC KİŞİ. Qonşuların...

QADIN. Yox. Onlar elə adam deyillər...

GƏNC KİŞİ. Adamları tanımaq olmaz!

QADIN. Əşsi! Cəhənnəm olsun üzük! (Mizə yaxınlaşır.) Partlat!

Gənc kişi partılıyla şampanın tıxacını açır.

GƏNC KİŞİ (qədəhlərə süzə-süzə). Sənin sağlığına! O gün olsun, yüz illiyin olsun!

QADIN. Oy!.. Məni qorxutma! Yüz nədi?! Sənin sağlığına!

İçirlər.

Aha! Deyəsən, dəmləşirəm! Axırınıcə dəfə mən nə vaxt içmişəm? Yadıma gəl-mir... Bəs sən, mənim qəhrəmanım? Bilirsən də, sən mənim qəhrəmanımsan! Yox, sən mənim igidimsən!..

GƏNC KİŞİ. Əşsi, mən qorxağın biriyəm...

QADIN. Qorxağsan?

GƏNC KİŞİ. Hə...

QADIN. Sən kimdən qorxursan?

GƏNC KİŞİ. Zarafat edirəm...

QADIN. Yox, de görüm, sən kimdən qorxursan?

Pauza.

Əl çəkməyəcəyəm səndən! Özüm də dəmləşmişəm! Deməlisən!

GƏNC KİŞİ (get-gedə artan bir həyəcanla). Ölümdən qorxuram! Ölümdən! Bir vaxt gələcək, mən olmayacağam! Hər şey öz yerində qalacaq, həmin küçələr, həmin

binalar, həmin gün, həmin ay! Amma mən yoxam! Bunu fikirləşəndə məni dəhşət basır! Az qalırım, dəli olam! Bir dilənçi ilə mənim aramda heç bir fərq olmayacaq! O da öləcək, heç olacaq, mən də öləcəyəm, heç olacağam! İzim-sorağım da qalma-yacaq!

Pauza.

QADIN. Axı, bu, tək sənin problemin deyil... Bütün insanların, bütün canlıların, dahilərin, peyğəmbərlərin, hamının taleyidir...

GƏNC KİŞİ. Bu, mənim üçün, təskinlik deyil!

QADIN. Axı... Axı, hər şey belə mənasız ola bilməz... Hardasa, nəşə var... Müt-iaq... Gərək belə fikirləşəsən... Axı... Axı, Allah var!

GƏNC KİŞİ. Onu görənlər olub?!

Pauza.

QADIN. Hərdən mənə elə gəlir ki, sən... sən özün qorxulu adamsan...

Kiçik pauza.

Yaxşı, bədi... Bu nə söhbətlərdə belə, başlamışıq?..

GƏNC KİŞİ. Hə də... (Gülümsəyir.) Həyat onsuz da mürəkkəbdir...

QADIN. Bir az da biz üstünə qoymayaq! (Qədəhi qaldırır.) Sən... sən... necə qorxağsan ki, birdən-birə gəlib... birdən-birə gəlib ciddi bir müəlliminin... çox ciddi bir müəlliminin qarşısını döydün?! Hə? (Qədəhi onun qədəhinə vurur.) Ey, özünə qorxaq deyən insan! Özünə böhtan atan insan! İndi çox realist bir sağlıq deyəcəyəm. Bu-nu qaldıra q günün şərafinə ki, sən kimi oğullar Şuşanı qaytaracaq! Qarabağı qay-taracaq! Sənin kimi oğulların şərafinə ki, düşmənlərin qorxusundan, bir də bur-nunu Azərbaycan dediyimiz bu məmləkətə soxmayacaq! Çünki siz onun o burnunu dibindən kəsərsiz! İçdik?

GƏNC KİŞİ. İçdik!

İçirlər.

GƏNC KİŞİ. Deyirsən, özümə böhtan atıram? (Gülür.) Ola bilər... Dostoyevski deyir ki, insan bütün həyatı boyu, əslində, yaşayır, yaranır. Yəni həmişə yaranma prosesində olur.

QADIN (divanda oturaraq). Yəni Dostoyevski?

GƏNC KİŞİ. Dostoyevski mənim Allahumdur!

QADIN (əli ilə tavanı göstərir). Bəs, onda o Allah sənin nəyindi? Hə, sən dedin axı, onu görənlər olmayıb...

GƏNC KİŞİ. Sən məni Dostoyevskiyə qışqırırsan?

QADIN (güclə sezilən bir naz ilə). Ola bilər...

GƏNC KİŞİ. Dostoyevskisiz həyat çox bəsit bir şeydir...

QADIN. Deməli, Dostoyevskidən əvvəl yaşayanların hamısı bəsit bir həyat sür-üb?

GƏNC KİŞİ. Bilmirəm! Bilmirəm, kim, haçan, necə yaşayıb? (Onun üstünə atı-lır.) Onu bilirəm ki, mən səni Dostoyevskidən çox istəyirəm!

QADIN. Ola bilməz!

GƏNC KİŞİ. Yüz faiz!

QADIN. Dayan bir...

GƏNC KİŞİ. Yox, dayana bilməyəcəyəm!.. (Onu qamarlayıb öpməyə başlayır.)

QADIN (onun qolları arasından çıxaraq). Axı, mənim hələ bir sağlığım qalıb!

GƏNC KİŞİ. Onu sonra!

QADIN. Yox! Mən onu indi deməliyəm! Deməyəm, xəyanət olar! (Ayağa qalxıb mizin üstündən qədəhi götürür, pəncərəyə yaxınlaşır şüşədən göyə baxır və qədəhi qaldırır.) İlək onun şərafına!

GƏNC KİŞİ. Kimin?

QADIN. Gəl bura! Götür qədəhini, gəl bura!

Gənc kişi qalxıb mizin üstündən qədəhini götürür və ona yaxınlaşır.

İlək mənim ulduzumun şərafına! (İçir.)

GƏNC KİŞİ. Bilirsen, mən bu saat tamam realist bir adamam!

QADIN. Mənim ulduzumun şərafinə içmək istəmirsən?

GƏNC KİŞİ (çılğın). Mən özüm bilirəm, nə istəyirəm! (Onu arxadan qucaqlayıb öpməyə başlayır.) Bildin?

QADIN (gülə-gülə və həyəcanlı). Dayan bir!.. Oyl!.. Dayan!.. Dayan, ay realist!..

GƏNC KİŞİ (öpə-öpə). Yox!.. Dayana bilmirəm! Yox!..

QADIN. Heç olmasa, işiği söndür...

Gənc kişi alini qaldırub işiği söndürür — səhnənin işiği söndür.

GƏNC KİŞİ (qaranlıqdan). Mənim əzizim!.. Mənim sevgilim!.. Gözəl!..

QADIN (qaranlıqdan). Oyl!..

GƏNC KİŞİ (qaranlıqdan). Yaxşıdır?

QADIN (qaranlıqdan). Hə!.. Hə!.. Hə!..

II. ULDUZLAR ALƏMİNDƏ.

YEDDİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Polis (Qonşu kişi), Ulduz (Qonşu qadın), Poçtalyon (Şagird Həsənzadənin anası).

Ulduzlar aləmi. Səhnə ağ buludlar içindədir və hər tərəfdən ağ hasara alınır. Ağaclar, güllər, hərdən səhnədə uçan gözəl kəpəklər, tez-tez cəh-cəh vuran quşlar, bir sözlə, səhnədə nə varsa, hamısı ağ rəngdədir. Qadından başqa, qalan iştirakçıların libası da ağappaqdır.

Qadın qapıdan boylanaraq Ulduzlar aləminə baxır.

QADIN. Buradı? Deyəsən, düz gəlmişəm... (Bərkdən.) Ey, bura Ulduzlar aləmi-di?

Pauza.

(Qapıdan səhnəyə daxil olur.) Oy, nə gözəldir!.. Ağappaq!.. Tərtəmiz!.. Mənə bax də!.. İndiyəcən bura gəlməmişəm... (Heyran-heyran dörd tərəfə baxır.) Belə bir yer-rə!.. (Bərkdən.) Ey, kim var burda? Heç kim yoxdu... Bəs, ulduzlar haradadı? Onlara nə var e?! Göylərdə süzülər özləriyçün... Burda da, gör, necə yer seçiblər özlərinə!.. (Bərkdən.) Ey, kim var burda? Ey!..

Polis (Qonşu kişi) yekə qanadları olan taxta ağ atın belində səhnəyə daxil olur.

POLİS. Bu nə səs-küydü belə?

QADIN (təəccüblə). Siz burda nə gəzirsiniz?

POLİS. Necə yəni mən burda nə gəzirəm? Mən buranın mühafizə idarəsinin rəisiyəm!

QADIN. Ulduzlar aləminin?

POLİS. Bəli!

QADIN. Burda da mühafizə idarəsi var?

POLİS. Mühafizəsiz yer olar?

QADIN. Mən... Mən öz Ulduzumu görməyə gəlmişəm.

POLİS. Hansı sizin Ulduzunuz?

QADIN. Ulduzların ən gözəli! Ən sevimlisi! Ən xeyirxahı!

POLİS. Bildim! Bildim hansı! Bildim!

QADIN. Tanıdız?

POLİS. Əlbəttə! Onu tanımağa nə var ki?

QADIN. Oy, nə yaxşı! Mən onu necə görə bilirəm?

POLİS. Görək Poçtalyona deyəsiz, o, sizin Ulduzunuza xəbər versin.

QADIN. Bəs, mən Poçtalyonu necə görə bilirəm?

POLİS. Görək mən icazə verirəm!

QADIN. Siz?

POLİS. Bəli!

QADIN. Oy, nə yaxşı oldu! Xahiş edirəm icazə verəsiniz!

Pauza.

Xahiş edirəm, mənə icazə verəsiniz ki, Poçtalyonu görüm!..

Pauza.

Mən çox tələsirəm! Məni orda (Barmağı ilə aşağı göstərir.) gözləyən var!

Pauza.

Sizinləyəm! Xahiş edirəm, mənə icazə verəsiniz ki, övvəlcə Poçtalyonu görüm, sonra da öz Ulduzumu!.. Mən tələsirəm!..

Pauza.

Axi... Axi, mən sizinləyəm!

POLİS (qışqırır). Bilirsiniz mənim maaşım nə qədər azdır?!

QADIN (gözləri bərəlməmiş). Nə?

POLİS. Hə!

QADIN. Maaşınız azdı?

POLİS. Bəli! Azdı!

QADIN (şaşırmış). Bəyəm, burda da pul var?

POLİS (onu yamsılayır). "Burda mühafizə var?" "Burda pul var?" Pul olmayan yer var?

Pauza.

QADIN. Bəs... bəs, mən neyləməliyəm?

POLİS (altındakı atı göstərərək). Özüm heç, neçə gündü, bu da acdı!

Qanadlı ağ atın iri qara gözləri yumulub-açılır və iki böyük gilə göz yaşı yerə düşür.

(Ata.) Ağlama! (Özü doluxsunur.) Görürsüz?.. (Öz gözlərini silir.)

QADIN (pərişan). Görürəm... Amma... Axi, mənim sizə verməyə heç nəyim yoxdu...

POLİS (atın üstündə səhnə boyu o baş-bu baş addımlaya - addımlaya deyir). Mənim! Mənim bəxtim qaradı! Mənim yanıma həmişə heç nəyi olmayan gəlir! Bir dəfə görmədim ki, nəse bir şeyi olan gəlib məndən öz ulduzunu xəbər alsın!

QADIN. Bəs, onlar bura gəlmirlər?

POLİS. Kimlər?

QADIN. Şey-şüyü olanlar...

POLİS. Keflərinə düşəndə, hərdən gəlirlər.

QADIN. Bəs, niyə sizdən icazə almırlar?

POLİS (əli ilə səhnənin yuxarı küncünü göstərir). Onların ora öz yolları var!

QADIN. Bəs, mən nə edim? (Çılğın.) Xahiş edirəm sizdən!.. Mən onu mütləq görməliyəm!..

POLİS (altındakı ata). Ağlama! (Atın gözlərindən yenə iki iri damla göz yaşı düşür.) Görürsünüz?

QADIN. Görürəm... Ona deyin ağlamasın... Mənim ürəyim birtəhər olur...

POLİS. Ağlamasın, bəs, nə eləsin bu bədbəxt? (Ata.) Nə olsun ki, sən də ağsan? Bəxtin ki, qaradı! Yaxşı olardı ki, sən özün kömür kimi qapqara olaydın, amma bəxtin ağ olaydı!

Pauza.

QADIN. Mən sizdən xahiş edirəm!.. Məni orda (Barmağı ilə aşağı göstərir.) gözləyən var! Mən tələsirəm!

POLİS (ata). Ağlama! Ağlayana pay verən yoxdu!

QADIN. Xahiş edirəm!..

POLİS (ata). Nə etmək olar, öziz dostum? Bizim ürəyimiz yumuşaqdır... Nə? Nə deyirsiniz? (Əyilib qulağını atın ağzına dirəyir.)

QADIN. Nə deyir?

POLİS. Deyir, ona görə bu günə qalmışq də! (Qışqırır.) Poçtalyon! Poçtalyon!

QADIN. Çox sağ olun!

POLIS. Poçtalyon! (Deyinir.) Bu görək həmişə əda ilə, naz-qəmzə ilə gəlsin...
(Qışqırır.) Poçtalyon!

QADIN. Təşəkkür edirəm!

Poçtalyon (Şagird Həsənzadənin anası) yekə ağ qanadlarını yelləyər-yelləyər gəlir.

POLIS (acıqlı). Aha, gəldi çıxdı!..

POÇTALYON (tənə ilə). Mənim, başqaları kimi, şəxsi atım yoxdu!

POLIS (ata) Bunun xəbəri yoxdu ki, səni də yedirtmək lazımdı!..

POÇTALYON. Mən özüm gəlirəm! Amma əslində, mənim atım olmalıdı! Çün-
ki Poçtalyon mənim, başqaları deyil!

QADIN (heyrət içində). Siz də burdasız?

POÇTALYON. Mənə nə olub ki?

QADIN. Yox... (Ətrafa baxır.) Heç bilmirəm, vallah...

POÇTALYON. Mən burda Poçtalyonam.

QADIN. Mən öz Ulduzumla görüşməliyəm! (Polisi göstərir.) İcazə almışam!

POÇTALYON (Polisə baxır). Pah!..

QADIN. Yox, siz ona elə baxmayın! O, çox ürəyi yumşaqdı...

POÇTALYON (yenə Polisə baxır). Pah!..

QADIN. Bəli!.. Bəli!..

POLIS (Poçtalyona işarə edərək yavaşdan Qadına). Amma o, mən deyiləm ha!..

QADIN (Poçtalyona). Mən çox tələsirəm. Məni orda (Barmağı ilə aşağım göstə-
rir.) gözləyən var. Xahiş edirəm, mənim Ulduzuma xəbər verəsiniz!

POÇTALYON. Növbəyə durun!

QADIN. Növbəyə?

POÇTALYON. Bəli!

QADIN. Bəyəm, mənim Ulduzumla məndən başqa da görüşmək istəyən var?

AXI, o ancaq mənim Ulduzumdu!

POÇTALYON. Nə olsun ki, başqası yoxdu?! Növbə, növbədi! Növbəsiz istəyir-
siz? Onda... baxın da...

Pauza.

QADIN (əllərini öz bədəninə çəkərək). Mənim heç nəyim yoxdu...

POÇTALYON. Yoxdu?

QADIN. Yox...

POÇTALYON. Onda, növbə!.. (Qanadlarını yelləyib getmək istəyir.)

QADIN. Dayanın! Mən... (Sözünü saxlayır.)

POÇTALYON. Hə? Mən nə?

QADIN. Mən Həsənzadəyə "üç" verərəm...

Pauza.

POÇTALYON. "Dörd"!

QADIN (qızğın). Xeyir! "Üç"!

POÇTALYON. "Dörd"!

QADIN (daha da qızğın). Heç vaxt! Mən ona "dörd" verməyəcəyəm! (Gəlib Poç-
talyonun qabağında dayanıb düz onun gözlərinin içinə baxır.) Heç vaxt! (Barmağını
onun gözünün qabağında yelləyir.) Bu, mümkün olan şey deyil! Siz məni məcbur edə
bilməzsiz!

POÇTALYON. "Beş"!

QADIN. Yox!

POÇTALYON. Onda xudahafız!.. (Qanadlarını yelləyib getmək istəyir.)

QADIN. Yaxşı... (Doluxsunur.) "Beş..."

POÇTALYON. Onda gözləyin. Gedim sizin (Xüsusi vurğu ilə.) Ul-du-zu-nu-za
xəbər verim! (Polisə baxaraq.) Pah!.. (Qanadlarını yelləyər-yelləyər səhnədən çıxır.)

POLIS (ata). Gedək, əziz dostum, gedək! Bizimki bu dəfə də gətirmədi!

QADIN. Nə üçün gətirmədi? **AXI,** siz yaxşılıq etdiniz!

POLIS. Kimə?

QADIN. Mənə!

POLIS. Bəs, bundan mənə nə?

QADIN. Sizə? Sizə də bu yaxşılığa görə, mənim ürəyimin dərinindən gələn bir
təşəkkür!

POLIS. Yaxşı olardı ki, ürəyin dərinliklərinədən gələn o cür təşəkkürü sizə ve-
rəydilər, amma yaxşılığı mənə ələyöydilər!

*Ulduz (Qonşu qadın) ağ karetdə qaça-qaça səhnəyə daxil olur. Karetanı, içində
ayaq üstə dayanaraq özü sürür.*

ULDUZ (karetanın qapısını açıb içindən çıxaraq). Hanı o?

QADIN (heyrət içində). Mənim Ulduzum sizsiniz?

ULDUZ. Bəli.

QADIN. Ən gözəl, ən sevimli Ulduz?

ULDUZ. Bəli. Bəli.

*Qadın, əla bil. Ulduzla inanmayaraq Polisə baxır. Polis əvvəlcə çiynlərini çəkir,
sonra başı ilə təsdiq edir.*

POLIS (ata). Gedək, əziz və bədbəxt dostum, gedək! (Çapa-çapa səhnədən çı-
xır.)

QADIN. Axırı ki, mən sizi gördüm! Mən sizi çox görmək istəyirdim! İstəyirdim
ki... istəyirdim ki, siz nigaran qalmayasız!..

ULDUZ. Mən nigaran qalmayım?

QADIN. Hə!..

ULDUZ (həyəcanlı). Siz haradan bildiz ki, mən nigaranam?

QADIN. Mən hiss edirdim!.. Hiss edirdim ki, nigaransız!..

Pauza.

ULDUZ. Eh!.. (Onu başdan ayağa qədər süzərək.) Siz mənə necə kömək edə bi-
lərsiz?

QADIN (ruh yüksəkliyi ilə). Mən istəyirəm ki, siz biləsiniz: mən daha tək deyil-
ləm! Düzdü, mən çox tək qaldım... Amma, yadıma gəlir, iyirmi beş il bundan əv-
vəl, gecələr mən (Barmağı ilə aşağım göstərir.) orda, balaca evyanımızda oturdum,
axtarıb sizi tapırdım, gözümü sizə dikirdim, sizinlə bir yerdə necə arzular edirdik?..
Hansı xeyallar içində olurduq? Yadıma gəlir? Mən indi, bax, o vaxtlar arzu etdiyim-
miz bir sevinc içindəyəm!.. Mənim iyirmi beş il bundan əvvəl sizinlə söhbətlərim,
mənim arzularım, o xeyallar, lap bu günlərəcən, elə bil, ancaq gözəl bir yuxu idi!..
Gözəl bir yuxu idi, amma... bir az qüssəli idi... Düzdü, o gözəl yuxu uzun çəkdi, am-
ma nə olsun? İndi o yuxu çin olub! Mən... mən bunu sizə deməliydim, ya yox? De-
məliydim! Əlbəttə, deməliydim! Mən...

ULDUZ (onun sözünü kəsərək). Bir dəqiqə, əzizim! Bir dəqiqə! Bütün bunlar
çox gözəl! Ancaq siz mənə necə kömək edə bilərsiniz?

QADIN. Mən bütün bunları deyirəm ki, siz daha məndən gizlənməyəsiz! **AXI,**
mən hiss edirdim ki, siz (Barmağı ilə yuxarı göstərir.) ordan (Yuxarı baxır, sonra
ətrafa göz gozdürür.), yəni ki, burdan aşağıya (Barmağı ilə aşağım göstərir.), mənə ba-
xırsız, mənim gündəlik həyatımı görürsüz və... və məndən utanırsız! Mən hiss edir-
dim bunu! Görürdüm! Görürdüm ki, o uzaq arzuların puçluğuna görə, o xeyalların
boşluğuna görə məndən utanırsız. Amma indi mən istəyirəm ki, siz bu nigaranlıq-
dan çaxasız! Mən... mən doğrudan da xoşbəxtəm!

ULDUZ. Mənim üçün çox xoşdur ki, siz xoşbəxtsiniz! Nəhayət ki, mən, bütün ul-
duzluq dövrümdə xoşbəxt bir adam gördüm! Ancaq siz mənə necə kömək edəcə-
siz, onu deyin!

Kiçik pauza.

QADIN. Dedim do!..

Kiçik pauza.

ULDUZ. Nə dediz?

QADIN. Dedim ki, mən xoşbəxtəm...

ULDUZ (az qala isterika ilə). Bəs mən?! (Ağlayır.) Mən? Sizə nə var ki!.. Siz xoşbəxtsiz! Ancaq məni pensiyaya göndirirlər! Əgər, mən bundan sonra daha gecələr göydə parıldamayacağamsa, onda nəyə lazımam? Heç nəyə! (Daha da bərkdən ağlayır.) Heç kimə! Qoy, lap yalan olsun, ancaq mən (Barmağı ilə aşağını göstərir.) orda kiməsə ümid vermək istəyirəm! Siz orda (Barmağı ilə aşağını göstərir.) elə bilirsiniz ki, təkcə sizin arzularınız olur? Siz elə bilirsiniz ki, ancaq siz xəyala dala bilərsiz? Ancaq siz təklildən qorxursuz?

QADIN (şaşırmış və həyəcanla). Sakit olun...

ULDUZ. "Sakit olun"- demək asandır! Ancaq başa düşmək çətindir! (Ağlayır.) Ordan (Barmağı ilə aşağını göstərir.) baxırsız, deyirsiniz, nə var ki, par-par yanır! Əladı! Gözəldi! Başdan-başa romantikadır! Ancaq gəlin, bu romantikanın içinə girin, onda bilərsiz! Onda bilərsiz! Onda... (Zınlıdır.)

QADIN. Sakit olun... Mən... mən sizinçin nə edə bilərəm?

ULDUZ. Siz — heç nə! O ifritə Poçtalyonun elə acıqlı-acıqlı galib məni çağırmağından başa düşdüm ki, ona heç nə verməmişiz! Çünki sizin də arzudan başqa heç bir şeyiniz yoxdur! Siz də (Barmağı ilə aşağını göstərir.) oradakı o çoxlu adamlardan birisiz ki, bütün var-yoxunuz təkcə elə arzudur! Ancaq onu (Barmağı ilə səhnənin yuxarı küncünü göstərir.) təkcə arzuyla yola götürmək olmaz!

QADIN (diqqətlə səhnənin yuxarı küncünə baxaraq). Kimdi ki, o?

ULDUZ (heyrtlə). Tanırmırsız?..

QADIN (başını bulayır). Yox...

ULDUZ (öz-özünə). Doğrudan xoşbəxtdir də!.. (Qadına.) Baş Ulduz! (Ağlayır.) Mən fikirləşəndə ki, bir də heç vaxt göy üzündə parıldamayacağam, dəhşət məni basır!

QADIN. Siz axı... siz axı (Əli ilə aşağını göstərir.) ordan görünən kimi deyilsiz... Onda neynirsiniz... neynirsiniz göy üzündə parıldamağı? Deyirsiniz ki, heç olmasa... yalandan ümid verəsiniz... Özünü özünü niyə aldadırsız?

ULDUZ. Siz özünüzü aldatmırsız?

QADIN. Bilmirəm...

Pauza.

Amma mən sizə kömək etmək istəyirəm...

ULDUZ. Necə? (Barmağı ilə səhnənin yuxarı küncünü göstərir.) O elə-belə fikrindən dönan deyil!

QADIN (səhnədə gəzişərək). Nə verim? Nə verim sizə?

ULDUZ. Heç nə!.. Gedin!.. Qayıdın geri! (Ağlayaraq.) Gedin öz arzularınızın yanına... Gedin, girin öz xoşbəxtliyinizin içinə... (Karetaya yaxınlaşır.) Yaddan çıxarmın məni!..

QADIN. Axı, mən sizi yaddan çıxarmaq istəmirəm! (Qışqırır.) İstəmirəm sizi yaddan çıxarmı! Eşidirsiniz? İstəmirəm!

ULDUZ (karetanın içinə girib qapısını bağlayır). Əlvida!..

QADIN. Yox!.. Yox!.. Mən sizə üzüyümü verirəm! Aparın, verin ona! Aparın, verin, sizdən əl çəksin! (Barmaqlarına baxır.) Hanı mənim üzüyüm? Hanı?

İşıq sönrür.

III. FƏLAKƏT

SƏKKİZİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi.

Qadının mənzili. Gecə. Səhnə qaranlıqdır.

QADININ SƏSİ. Hanı? Hanı mənim üzüyüm? Hanı?

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ (yuxulu). Nə? Nə olub? Nə hanı?

QADININ SƏSİ. Mənim üzüyüm! Hanı mənim üzüyüm?

İşıq yanır. Qadın gecə köynəyində divan-çarpayıda oturub. Gənc kişi pijamada və ayaq üstə Qadının qarşısında dayanıb.

GƏNC KİŞİ. Üzüyün?

QADIN (iki əlilə də gicgahlarını ovuşdurur). Nə?..

Üzük?

Kiçik pauza.

GƏNC KİŞİ. Sənə nə olub?

QADIN. Heç... (Diqqətlə Gənc kişiye baxır.) Mənə nə olub?

Gənc kişi çiyinlərini çəkir.

Doğrudan da, mənim üzüyüm haradadı?

GƏNC KİŞİ. Hansı üzük?

QADIN. Mənim üzüyüm də. Keçən dəfə axtardım, tapmadım...

GƏNC KİŞİ. Gecənin yarısı neynirsən üzüyü?

QADIN. Nə bilim...

Kiçik pauza.

GƏNC KİŞİ. Söndürüm işığı? Yataq...

QADIN. Yox... Haradadı mənim üzüyüm? (Qalxıb dolabın gözünü açır və axtarır.)

GƏNC KİŞİ. Olmaz ki, bunu sabaha saxlayasan?

QADIN. Niyə sabaha? Elə indi axtarıram da... (Axtarır.)

Gənc kişi siqaret yandırır və otaqda var-gəl edir.

Sən niyə belə əsəbiləşirsən?

GƏNC KİŞİ. Mən? Mən əsəbiləşib-ələmirəm. Ancaq... başa düşürəm... Gecənin yarısı qışqırıb yuxudan qalxırsan, sonra da durub üzük axtarırsan...

QADIN. Sən görməmişən o üzüyü?

GƏNC KİŞİ. Mən? Mənim nəyimə lazımdı üzük?

QADIN. Mən demirəm ki, sənə lazımdı. Soruşuram ki, görmüsen, yoxsa, yox?

GƏNC KİŞİ. Xeyir! Görməmişəm!

Kiçik pauza.

Sənin tonun mənim xoşuma gəlmir...

QADIN. Niyə?

GƏNC KİŞİ. Bilmirəm... Gəl, yataq...

QADIN. Mən üzüyümü axtarıram... Mən öz üzüyümü axtara bilmərəm?..

GƏNC KİŞİ. Bəlkə polis çağırasan?

QADIN (gəlib onunla üz-büz dayanır). Mənə bax!.. Sən polisdən niyə qorxursan belə?

Kiçik pauza.

(Diqqətlə onun gözlərinin içinə baxaraq.) Sənin bədəninə bir dəne də yara yeri yoxdu...

Kiçik pauza.

GƏNC KİŞİ. Mən elə bildim ki, sən məni sevirsen... Ancaq sən mənim bədənimə yoxlaymışsan...

QADIN (elə bil, onu eşitmir). Sən deyirdin ki, Şuşada yaralanmışam... Amma... (Çiyinlərini çəkir.) Sənin bədəninə bir dəne də yara yeri yoxdu...

GƏNC KİŞİ. Bəli! Mən Şuşada kantuziya almışdım! Kantuziyanın iso bədəndə yeri qalmır!

QADIN. Dünən avtobusla məktəbdən evə gəlirdim. Birdən yadıma düşdü səni harada görmüşdüm! Mən bazara getmişdim. Onda son qəssab dükənində oturub üç-dörd bazar alverçisiylə nord oynayırdın. Əsgər paltarında-zadda da deyildin...

GƏNC KİŞİ. Sənə nə olub bu gecə?

QADIN (elə bil, onu eşitmir). Hotta o zaman mən fikirləşdim ki, bu Kitab hara, qəssab dükən hara, bazar alverçiləri hara?

GƏNC KİŞİ. Bazar alverçiləri adam deyil?

QADIN. Yox... Niyə... Amma...

GƏNC KİŞİ (onun sözünü kəsərək qışqırır). Nə olub sənə?

QADIN. Nə olub? Heç nə olmayıb... Mən gördüyümü deməməliyəm?

GƏNC KİŞİ (əsəbi). Mən deyirdim ki, sənə layiq deyiləm! Sən idin qışqıran ki, yox, belə demə! Belə demə!

Pauza.

QADIN. Üzüyü sən götürmüsən?

Pauza.

Amma xahiş edirəm səndən, yalan danışma... Yaxşı? Çox xahiş edirəm səndən... Bilirsen... Mən yorulmuşam... Bilmirəm, niyə, amma çox yorulmuşam...

Pauza.

GƏNC KİŞİ. Mən hər şeyi sənə danışa bilmirəm... Elə şeylər var ki, onu danışmaq çətinidir... Mən istəmirəm ki, sən əzab çəkəsən!

QADIN. Üzüyü sən götürmüsən?

GƏNC KİŞİ (qızgın). Mən nə etməliydim? Mən sənə deməliydim ki, anam acından ölür, məni dolandırarsan, yeməyimi-icməyimi verirsən, anamı da dolandır?! Deyə bilmirdim... Bəli! Anam acından öldürdü! Üzüyü sənə verdim!

Pauza.

QADIN. Bəs, sən deyirdin, anam ölüb?!

GƏNC KİŞİ (qızgın). Mənim hər dediyim söz düz olmalıdır!

Kiçik pauza.

Bağışla... Gəl, yataq, sabah danışarıq... Özün görəcəksən ki, hər şey o qədər də dramatik deyil...

QADIN (elə bil öz-özünü ilə danışır). Hamısı yalan idi... (Xatırlayır.) Bu on səkkiz ildə mən hər gün sizinlə danışmışam... Məni təsəvvüründə canlandırır, hə?..

GƏNC KİŞİ. Sən əsəbiləşmişən. Həyəcanlanmışsan. Gecənin yarıydı. Mən də pis iş görmüşəm. Başa düşürəm. Ancaq, gəl, yataq, sabah danışarıq. Vəziyyəti daha da dramatikləşdirmə.

QADIN (elə bil, onu eşitmir). Sən məni pusuşsan... Hara gedirəm, nə edirəm, işgim nə vaxt sönür, nə vaxt yatıram, nə vaxt dururam... Görmüsən ki, aha, təkin, yazığın biridi...

KİŞİ. Bəsdir!

QADIN. Evdən çıxır, məktəbə gedir, məktəbdən çıxır, evə gəlir... O yağışlı gecəni də xüsusi seçdin, hə? (Gülür.) Xüsusi seçdin ki, təsirli olsun...

GƏNC KİŞİ. Sən heç bilirsen, mənə nələr deyirsen?

QADIN. Bilirəm...

GƏNC KİŞİ. Bilirsen?

QADIN. Əlbəttə, bilirəm... O məktub da yalan idi, hə?

GƏNC KİŞİ. Nə məktub?

Qadın yerində oturub iki əlilə də gigahlarını tutur. Gənc kişi otaqda var-gəl edir, sonra kitab rəflərinin qabağında dayanıb kitablara baxır. Və bütün bu müddət ərzində onların səsi eşidilir.

QADININ SƏSİ. Ey!.. Gözəl məktub! Bax, bu tozsoran dostumuzu görürsən? Bu tozsoran dostumuz o elektrik xəttindən necə enerji alırsa, mən də səndən eləcə enerji alıram! Bildin? Bildin ki, bu gün on beşinci dəfə səni niyə oxuyuram?

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Əzizim!.. Sevimlim!.. Həyatım!.. Yavaşca sivişib gedirəm ki, səhər-səhər yuxudan durquzmayım səni... İndi burdan çıxacağam, bir saniyə... bir-cə saniyədən sonra, yenə sənə danışacağam... Yenə fikrim-zikrim sənənin yanında olacaq, yenə sənənin yanına tələsəcəyəm... Çünki sənənin istin bilirsen mənim üçün nədir?.."

QADININ SƏSİ. Dayan, gözəl məktub! Bu sualı bir də ləzzətlə oxuyacağam!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Çünki sənənin istin, bilirsen, mənim üçün nədir?"

QADININ SƏSİ. Bir də!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. Çünki sənənin istin bilirsen mənim üçün nədir?

QADININ SƏSİ. Nədir?

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Bunu adi sözlə yazı bilmirəm. Təsəvvür et ki, hər tərəfi payız yağışı bürüyüb... Yuvada balaca bir quşcuğaz var... Anası hara uçub gedib, gəlib çıxmır... O quşcuğaz da hərdən istin yuvasından boylanır... Birdən o balaca quşcuğaz yerə düşür... Sənənin istin mənim üçün, bax, yağışın altında tir-tir titrəyən o quşcuğaz üçün o yuvanın istisi nəydisə, həmin istidi... Mən də həyatım boyu eləcə boylanıb səni axtarmışam, səni gözləmişəm... Deyəsən, bir az hind filmlərinə oxşadı, hə?"

QADININ SƏSİ. Yox!

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ. "Düzünü de, oxşadı, oxşamadı?"

QADININ SƏSİ. Lap oxşasın! Bunun heç kimə dəxli yoxdu! Qoy oxşasın!..

Kiçik pauza.

QADIN. Yalan idi... O məktub da yalan idi...

GƏNC KİŞİ. Nə məktub?

QADIN (gülümsəyir). Uçub getdi... O məktub birdən-birə çox uzaqlarda uçub getdi... Qədim məktub!.. Köhnə məktub!..

GƏNC KİŞİ (kitab rəfindəki kitablara baxa-baxa). Bayron deyib ki, köhnə məktublara oxumaq, heç olmasa, ona görə xoş bir işdir ki, onlara cavab vermək lazım deyil...

QADIN. Sən elə ömrünün sonuna kimi başqalarının sözlərini təkrar ed-ədə yazacağısan?

GƏNC KİŞİ. Gəl yataq. Sabah danışarıq.

QADIN. Sən necə adamsan? (İsterik.) A kişi, bu boyda həngamədən sonra yatmaq olar?

GƏNC KİŞİ (kəskin). Bəsdir mənim üstümə qışqırdın!.. (Ona yaxınlaşır). Sənə deyirdim o "başqaları" şagird Həsənzadə deyil, onun anası da deyil, hətta onun atası da!.. Sən yalanı işlə edirsən, həqiqət soradımdan, hə? Ancaq nədir həqiqət? Sənə qışqırdığım o Dostoyevski, bilirsen, nə deyirdi? Deyirdi ki, əgər, mənə sübut edənlərsə, İsa başqa şeydi, həqiqət isə tamam başqa bir şey, onda mən həqiqətin yox, İsanın yanında qalacağam... Başa düşdün? Bax, bu da sənənin həqiqətin hörmət-izləti! Həqiqətin qiyməti! Hər bir insanın öz həqiqəti var! Mənim də içimdə mənim öz həqiqətim var!

Pauza.

QADIN (elə bil, özü özü ilə danışır). O yağışlı gecədə mənim ürəyimdə bir hissə vardı ki, bunlar hamısı bir falşdır... O gecə görüşü də, o sözlər də — hamısı yalançıdır... Amma mən o duyğunu saxlaya bilmədim... Əslində, o duyğunu özüm qovub çıxartdım ürəyimdən... Bu bir ay ərzində o duyğu hərdən baş qaldırırdı, "Ey, mənə bax!"- deyirdi, amma mən o saat onun başından vururdum! O duyğuya deyirdim ki, get, məndən uzaq ol, məndə işin olmasın!.. Qorxurdum o duyğudan, başa düşürsən? Qorxurdum ondan, ona görə də yaxına buraxmırdım!..

GƏNC KİŞİ. Gəl yataq, deyirəm!

QADIN (elə bil, onu eşitmir). Mən evdə olmayanda, sən hər yeri axtarırsan... Anadan olduğum günü də, pasportumda görmüsən... Köhnə gündəliklərim çıxarıb oxumusan... Ordan bilməmişdin ki, nergiz güllərini xoşlayıram... Axı... ay çox oxumuş insan... axı, adam başqasının gündəliyini oxumaz... Mən evdə olmayanda, sən şifən kimi otağı axtarırdın, hə?

GƏNC KİŞİ. Bəsdir! Bəs, sən nə edirdin? Mən yatandan sonra, sən də mənim bədonimi yoxlayırdın! Sən məni kitabxanada işə düzəltmək istəyirdin! Çünki sənənin mən kitabxanadan yuxarı deyiləm! Sən məni kitabxanaların arasında gördürdün! (Onu yamsılayır.) "Mənim ulduzum!" "Mənim ulduzum!" Sən öz ulduzunla söhbət edə bilirdin, ancaq burdan-bura mənim ürəyimi sındırırdın! Sənə üçün mən, səni təklildən xilas edən bir adam idim, vəssalam! İt olsun, qurd olsun, bir adam ol-

sun ki, mənı gecələr şagird Həsənzadə ilə söhbət eləməkdən qurtarsın! Yox! Mən ki-minçünsə it olmaq, qurd olmaq istəmirəm! Elə bilirsən, sənın sözün var deməyə, ancaq mənımki yoxdu? Bəli! Mən sənın evındə qalırım! Mənım pulum yoxdu! Bəli! Sən mənə kostyum almısan! Ancaq hər dəfə o kostyuma elə qürurla baxırsan ki, o qürur mənı alçaldır! Sən o baxışlarınla az qalır deyəsən: çıx küçəyə, bütün ələmə car çək ki, ay camaat, bu kostyumu mənə, bax, bu xanımla alıb! Çıxım qışqırım?

Pauza.

QADIN (sakit). Yox!

Pauza.

GƏNC KİŞİ (ona yaxınlaşır). Mən deyirdim ki, sabah söhbət edərək... Yataq... (Onu qucaqlamaq istəyir.)

QADIN (onun qolları arasından çıxmaq istəyir). Yox, istəmirəm!

GƏNC KİŞİ. Mənı istəmirsən?

QADIN. İstəmirəm!

GƏNC KİŞİ. İstəyirsən!

QADIN. Yox!

GƏNC KİŞİ. İstəyirsən! Axı, görürəm ki, istəyirsən!

İşıq sönr.

QADIN (qaranlıqdan). Yox!..

GƏNC KİŞİ (qaranlıqdan). Hə!

QADIN (qaranlıqdan). Yox!..

GƏNC KİŞİ (qaranlıqdan). İstəmirsən?

Kiçik pauza.

QADIN. İstəyirəm...

DOQQUZUNCU ŞƏKİL

Qadın, Qonşu qadın.

Blokda Qadının yaşadığı mənzilin çöl qapı meydançası. Qadın pilləkəni qalxıb çantasından çıxardığı açarlarla qapısını açır. Qonşu qadın əlindəki yekə bazar zənbili ilə, öz qapılarından çıxır.

QONŞU QADIN. Salam, məlimə.

QADIN. Salam! Salam! Necəsən?

QONŞU QADIN (əlindəki zənbili göstərir). Görürsən də...

QADIN (gülümsəyir). Həmin zənbil, həmin küçə, həmin bazar...

QONŞU QADIN. Hə, məlimə. Həmin zənbil, həmin küçə, həmin bazar...

QADIN. Amma bilirsen... İnsan, görəsən, niyə naşükür olur?

QONŞU QADIN. Nə?

QADIN. Deyirəm ki, görəsən, insan niyə naşükür olur? Bəyəm, pis günlər idi?

Mən gecə evdə oturub Həsənzadə ilə danışdım, sən də elə bilirdin ki, mənım başım, bir az, o söz... (Gülür.) Vallah, yaxşı günlər idi!..

QONŞU QADIN (çiyinlərini çəkir). Nə deyim, məlimə?..

QADIN. Qonşular danışır məndən, hə? Deyirlər ki, evinə kişi gəlir?

Pauza.

Düzünü de!

QONŞU QADIN. Desinlər də!

QADIN. Axı, nə deyirlər?

QONŞU QADIN. Sən dediyini.

QADIN. "Utanmır!.." "Camaatın gözü qabağında evinə kişi gəlir!.." "Özü də müəllimədir!.." Hə? Belə deyirlər?

QONŞU QADIN. Hə. Ancaq mən onların cavabını verirəm! Nə olar yanına kişi gəlir? Kimə mane olurlar? Kimlə işləri var? Kim bilir ki, nə, nodir? Adamın yüz cürə, min cürə dərdi-səri olur! Adam var ki...

QADIN (gülümsəyərək onun sözünü kəsir). O mahnı necə oldu?

Faytonçuyam, bəxtim qara,

Minən deyir, sür bulvara...

Yaxşı mahnıdı, hə?

QONŞU QADIN. Nə bilim, vallah...

QADIN. Çox sağ ol də!.. Mənı müdafiə etdiyin üçün çox sağ ol! (Qapını açıb içəri girir və arxasınca da qapını örtür.)

Qonşu qadın örtülü qapıya baxıb çiyinlərini çəkir.

İşıq sönr.

ONUNCU ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi.

Qadının mənzili. Axşam. Qadın pəncərənin qabağında dayanıb şüşədən eşiyə baxır. Qapının zəngi çalınır. Qadın çevrilib qapıya tərəf baxır. Zəng bir də çalınır. Qadın asta addımlarla gedib qapını açır.

GƏNC KİŞİNİN SƏSİ (qapının ardından). Salam!

QADIN. Salam... Gəldin?

Gənc kişi otağa daxil olur.

GƏNC KİŞİ. İstəmərdin gəlim? Gəlməsəydim, darıxmayacaqdın mənımçün? Düzünü de.

QADIN (otaqdakı pəncərəyə tərəf gedərək). Bəlkə də darıxacaqdım...

GƏNC KİŞİ. Görürsən ki!.. Yeməyə bir şey var?

QADIN. Nə varsa, mətbəxdədi, keç, bax.

GƏNC KİŞİ. Axı, mən istəyirəm, sən gətirəsən... Ona görə yox ki, mən ağayam, sən qulluqçu. Yox. Ona görə ki... bir hərərat olsun... Duyğu olsun... Gətirib qoyasan qabağıma... Öpəsən, otursan yanımda... Sonra da... sonra da keçək divana!

QADIN (çevrilib şüşədən eşiyə baxır). Sən özün deyirdin ki, buna layiq deyilsən...

GƏNC KİŞİ. Hə, mən deyirdim! Bəs, sən nə deyirdin?

QADIN. Mən? Mən də səndən inciyirdim...

GƏNC KİŞİ. Bax, belə!.. (Get-gedə qızıdır.) Mən bilirəm! Sən məndən məhəbbət umursan! Sevgi umursan! Ancaq başa düş! Sən... sən başqa cürə qadınsan... Mən demirəm, sən pıssən, nə bilim, nədən... Bağışla mənı, ancaq deyəcəyəm! Sən... hərdən... görək sənə deməyim, ancaq deyirəm... sən hərdən maraqsız olursan! Mən uzaqdan-uzağa sənə baxanda, başqa cürə fikirləşirdim... Sən həqiqət axtarırsan, bax, mən də sənə həqiqət deyirəm: sən... hərdən mənım üçün maraqsız olursan... Yadıma bir söz düşür, ancaq yenə deyəcəksən ki, başqalarının fikrini təkrar edir. Hə, təkrar edirəm! Marina Svetayeva deyirdi ki, ilahələr allahlara orə gedirdi, qəhrəmanlar doğurdu, ancaq onlar, yəni o ilahələr çobanları sevirdi. Bax, maraqlı onlar idi, çobanları sevən, macərələr axtaran ilahələr!.. Sən ağıllı adamsan, ona görə bunlar deyirəm ki, mənı başa düşsən...

QADIN. Sən ilahə axtarırsan?

GƏNC KİŞİ (gülür). İlahə var ki? Olsa, özü gəlib mənı tapacaq! Mən heç kimin qapısını döyən deyiləm!

QADIN. Bəs, mənım qapımı niyə döydün?

Pauza.

GƏNC KİŞİ. Sən mənı gözləyirdin, ona görə!

Pauza.

Gözləmərdin?

Pauza.

QADIN. Gözləyirdim...

GƏNC KİŞİ. Bax, belə!..

QADIN. Bu gün Cəfər Elsevərin telefonunu tapdım, ona zəng çaldım. Hə, düzdü, siz universitetdə bir yerdə oxumusunuz... Düz demisən mənə, səni, doğrudan da, universitetdən çıxarıblar... Amma heç bir dava-zad olmayıb... (Gülümsəyir.) Kimsəsiz qız üstündə ədalət savaşı olmayıb... Sən idmançıların soyunma otağından paltar oğurlamısan, ona görə də səni tutublar, universitetdən də qovublar...

Pauza.

GƏNC KİŞİ. Məni yoxlamağa başlamısan? Yoxla! Məni çox yoxlayıblar...

QADIN (ona tərəf çevrilərək çığlın). Sən kimsən? Sən qumarbazsan, aferistsən, oğrusan, kimsən sən?

GƏNC KİŞİ (gülümsəyir). Heç özüm də bilmirəm ki, mən kiməm? Vallah, düz sözümdür! Bilirsən, nə fikirləşirəm? Bəlkə də mənim qarşıma sən yox, gərək Messalina çıxaydı və sənin kimi yazıqların, günahsızların... Hə?.. Sənin kimi bədbəxtlərin, şanssızların... Day nə?. Sənin kimi aldadılmışların... Hə, ha, görürsən, mən özümü təmizə çıxarmıram, aldadılmışların! Sənin kimi aldadılmışların hayfını məndən alaydı! Ancaq mənim qarşıma sən çıxdın də! Bilirsən niyə?

QADIN. Yox.

GƏNC KİŞİ. Ona görə ki, Messalina bilir, kimin qarşısına çıxmaq lazımdır! (Vəgəl edir.) Məni yanında saxlamaq əvəzinə, məndən öz işlərin üçün istifadə etmək, mənə şərait yaratmaq əvəzinə, məni yoxlayırsan!.. Dedim də, yoxla! Ancaq bir az dərinədən fikirləş! Bilirsən, Madam de Stal kim idi? Bütün Parisi barmağına dolamışdı! Deyirdi ki, mənim sevmədiyim kişilərin arasında ən yaxşısı mənim birinci ərəm idi. (Gülür.) O Madam de Stal idi, lotunun biriydi, ancaq sən təmizsən, sənin sevdinin də mənəm, sevmədiyinin də, yaxşın da mənəm, pisin də... Məndən başqa sənin xatirələrin ancaq şagird dəftərləridi, bir də ki, o qəbirstanlıq kimi soyuq məktəbinizdəki müəllimlərin naftalin iyidi! Naftalin iyi təkcə onların kostyumlarından gəlmir, bütün həyatlarından naftalin iyi gəlir, onların bütün xislətlərindən, arzularından, sevincələrindən naftalin iyi gəlir!.. Əslində onlar bütün həyatlarını naftalinə qoyublar ki, güvə yeməsin və onlar tamam mənasız bir ömür sürürlər. O həyatı naftalindən çıxarmaq daha o yazıqlara qismət olmayacaq... Eləcə, boğaza qədər naftalinin içində qalib, eynəklərinin qalın şüşəsindən, özlərinin yox, başqalarının yaşadığı dünyaya baxacaqlar, miskin həyatlarının sonuna qədər... Ancaq mən sənin həyatını naftalindən çıxartdım. Düz deyirəm, ya düz demirəm?

QADIN. Düz deyirsən!

GƏNC KİŞİ. Sən ironiya ilə danışırısan?

QADIN (sakit). Yox. Sən çox düz deyirsən!

GƏNC KİŞİ. Görürsən, mən sənin fikirləşdiyini qədər də pis deyiləm. Gəl bura. Gəl mənim yanıma!

QADIN. Yox. Artıq qurtardı!

GƏNC KİŞİ. Qurtardı? (Gülür.) Hələ hər şey təzə başlayır!

QADIN. Yox. Doğrudan, qurtardı! Daha mənim heç nəyim qalmayıb. Bankdakı pulum da bitdi! (Gülümsəyir.) Pasportuma baxanda, bank kitabçama da baxmışdın, hə? Baxmışdın ki, görüm bu səfeh müəllimə maaşından qəpik-qəpik qara gün üçün nə qədər yığıb?

GƏNC KİŞİ. Sən məni kim hesab edirsən?

QADIN (gülümsəyir). Səni kim hesab edirəm? Onsuz da, daha bunun mənası yoxdur...

GƏNC KİŞİ. Deyirsən, "mənim daha heç nəyim yoxdu"?

QADIN. Bəli...

GƏNC KİŞİ. Var.

QADIN (gülümsəyir). Nəyim var mənim?

GƏNC KİŞİ. Bəs mən? Demirdin ki, məndən başqa sənə heç nə lazım deyil?

QADIN. Deyirdim...

GƏNC KİŞİ. Mən həmin adamam də! Ola bilər, hərdən sənin ürəyinə dəyirəm,

lazım olmayan sözlər deyirəm, ancaq mən, sənin gözlədiyini həmin adamam. O yağışlı gecədə mənim sənə dediyim o sözlər, hamısı həqiqət idi. Mən səni dəlicəsinə sevirdim. Əslinə baxsan, elə bu gün də elədir. Gəl bura. Gəl mənim yanıma.

QADIN Mən səndən xahiş edirəm, daha rola girmə... Mən yorulmuşam, başa düş! Yorulmuşam!

GƏNC KİŞİ. Mənə nifrət edirsən, hə? Bilirəm, bilirəm ki, mənə nifrət edirsən. Ancaq elə buna görə də mənə borclu olmalısan! Hə! Hə! Düz deyirəm! Yenə heç olmasa, bir adam var ki, ona nifrət edirsən! Yoxsa, əvvəlki kimi, ölü bir həyat sürəcəkdin! Nə sevməyə bir adamın olacağı, nə də nifrət etməyə! Mən sənin həyatına məhəbbət də gətirdim, nifrət də! Həyat elə budu də! Canlı həyat budu! Fikirləşsən, görürsən ki, düz deyirəm! Ancaq indi hər şeyi məndən əsirgəyirsən. (Yamsılayır.) "Daha heç nəyim yoxdu!" (Əlləri ilə otağın divarlarını göstərir.) Bəs, bu? Bu boya evi var, amma (Yamsılayır.) "daha heç nəyim yoxdu!"

Pauza.

QADIN (sarsılmış). Sən haradan gəlib mənim həyatıma çıxdın? Axı, dünyada yüz dəfə məndən gözəl, yüz dəfə məndən varlı, əlaqələri məndən yüz dəfə, min dəfə çox qadınlar vardı! Sən nə üçün məhz məni qaraladın? Sən haradan gəlib məni tapdın?

GƏNC KİŞİ. Bilmirsən haradan?

QADIN (isterik). Yox! Bilmirəm! Bilmirəm!

GƏNC KİŞİ (pəncərənin qabağına gəlir). Özün deyirdin ki, məni sənin ulduzun göndərib! (Hirsli barmağını pəncərəyə tuşlayır.) Bax, o göndərib məni! Bax!

QADIN. Baxmıram! Baxmıram! Baxmıram! (Otaqda gəzişərək özünü sakitləşdirməyə çalışır.) Gəl belə danışaq səninlə... Sən get... Sən get, bir də bura gəlmə... Get... Mən daha səni görmək istəmirəm... Sən yəqin hələ çox adamlara rast gələcəksən... Bəlkə elə bir adama rast gələcəksən ki, hər şey yaxşı olacaq... Get... Bir də buralara gəlmə...

GƏNC KİŞİ. Məni qovursan?

QADIN. Xahiş edirəm səndən, get... Məndə işin olmasın daha, xahiş edirəm...

GƏNC KİŞİ (onu yamsılayır). "Məndə işin olmasın..." Mən nə edirəm sənə? Döyürəm, söyürəm, nə edirəm?

QADIN (qışqırır). Get! Gəlmə bura! Gəlmə!

İşiq sönür.

ON BİRİNCİ ŞƏKİL

Qadın, Gənc kişi, Qonşu kişi.

Qadının mənzili. Gecə. Qadın mizin arxasında oturub şagird dəftərlərini yoxlayır, ancaq hiss olunur ki, fikrini bir yerdə toplaya bilmir. Qalxıb otaqda var-gəl edir, yenə mizin arxasında əyləşir.

Qapının zəngi çalınır. Qadın başını qaldırıb bir müddət qapıya baxır. Zəng bir də çalınır. Qadın qalxıb qapını açır.

QADIN. Sən yenə gəldin?

Gənc kişi içəri daxil olur.

GƏNC KİŞİ. Salam...

QADIN. Yenə gəldin, hə?

GƏNC KİŞİ. Gedim küçədə yatım? (Arxasınca qapını bağlayıb otağa keçir.)

QADIN. Sən mənim ömrümə yazılmışsan?

GƏNC KİŞİ. Bəs sən bilmirsən ki, yazıya pozu yoxdu?

Kiçik pauza.

Qulaq as, başıma ola bir fikir girib!

QADIN. Sənin ola fikrin də olur?

GƏNC KİŞİ (inciməmiş). Görürsən? Sözümlü deməmiş, ağzımdan vurursan, sonra da

deyirsən ki, elə oldu, belə oldu!.. Mən nəyəm bəyəm? Yəni elə dəhşətli bir məxlupam ki, bir dəne yaxşı söz deyə bilmərəm? (Var-gəl edir.) Onda sənə başqa ideya verəcəyəm! Pis adamın əla ideyası! (Gülür.) Bir az birtəhərdi, amma əladı! İndi ağlıma gəldi! Bütün problemlərimiz həll olunur! Deyim?

QADIN. De də...

GƏNC KİŞİ (ayaq saxlayır). Məni götür oğulluğa!

QADIN (gülümsəyir). Səni oğulluğa götürürəm?

GƏNC KİŞİ. Hə! Mən sənə yalan demişəm. Mən məktəbə bir il gec getməmişəm, əksinə, iki il tez getmişəm, beş yaşından. Çünki beş yaşından əlifbanı öyrənmişdim, nağılları oxuyurdum, elə bilirdim ki, bu səfəh dünya da o nağılları kimi bir şeydi... (Gülür.) Nə işə... Mən onuncu sınıfdə oxuyanda on beş yaşım var idi. İnanmırsan?

QADIN. Niyə inanmıram? İnanıram.

GƏNC KİŞİ. Onda götür məni oğulluğa. Nədi, pisdı? Yoxsa, oğlun olsaydı, məndən yaxşısı olacaqdı? Götür məni oğulluğa... (Sözünü yarıncıq kəsərək diqqətlə Qadına baxır.) Mən də... mən də gedib sizin rayonun Təhsil şöbəsinə şikayət etməyəm ki, keçmiş şagirdinin əxlaqını pozmaqla məşğul olmusan! (Gülür.) Zarafat edirəm... Kim olsam da, bu səviyyəyə enməyərəm... Nə bilim? Bəlkə də, enərəm? (Gülür.) İnan elə əcaib bir məxlupdu ki, ondan nə desən gözləmək olar! Düz demirəm? Sən özün birdən elə bir şey eləyə bilərsən ki, heç ağlına da gəlməz! Hə?

QADIN (çiyini çəkir). Bəlkə də...

GƏNC KİŞİ. Görürəm!.. Görürəm ki, mənə nifrət eləyirsən!.. Elə!.. Elə bilirsən, belə baxmaqla, məcbur edəcəksən ki, mən vicdan əzabı çəkim? Niyə? Mənim dırnağım olmayanlar vəzifə başındadı! Mən gedib adımı yazmağın birinin, dünyadan xəbəri olmayan bir kütün qapısında dayanıb, boynumu bükürəm, bəs vicdan niyə protest eləmir? Onda nə üçün mən vicdan əzabı çəkməliyəm? Mən acından öləndə vidan əzabı çəkənlər bəs haradayı?

QADIN. Sən acından ölmüsən?

GƏNC KİŞİ. Nə bilirsən ki, mənim acından ölən vaxtlarım olmayıb! Hə? Axı, sən nə bilirsən e, mənim haqqımda? Heç nə! (Get-gədə qızıqaraq yamsılayır.) "Cəfər Elsevər deyib ki, mən paltar oğurlamışam..." Bəli! Oğurlamışam! Ancaq həyatı (Barmağının ucunu göstərir.), bax, bu qədər babat olan bir adam gedib idman otağından paltar oğurlayar? Əgər, mənim dəhşətli ehtiyacım olmasaydı, belə bir miskin iş tutardım? Bəs bunu niyə fikirləşməmişəm? Cəfər Elsevər!.. Cəfər Elsevər neyləyir? Rüşvət alıb qəzetlərə məqalə yazır! Onu işfə edir, bunu tərifləyir, hamısı da pulla! O əladır, ancaq mən pisəm! Qoy olsun! Götür məni oğulluğa, tərbiyə et! Sənin üçün də yaxşı olar! Tək qalmazsan. Bir yerdə yaşayırıq. Gəlincə tapşırıram, səni incitməsin. İcazə verərəm nəvələri gözməyə apararsan!.. Hə, özünü yaxşı aparasan, evdə tək olanda, sənə icazə verərəm ki, hərdən gəlib girsən yanıma! (Gülür.) Amma ayda bir dəfədən artıq yox!

Kiçik pauza.

QADIN. Sən məndən kimin intiqamını alırsan?

GƏNC KİŞİ. Nə?

QADIN (elə bil, özü-özüyə danışır). Elə hey fikirləşirəm ki, axı, bu məndən kimin intiqamını alır?.. Nəyin intiqamını alır?.. Axı, mən elə bir iş görməmişəm ki, məndən belə intiqam alınsın... Axı, nə etmişəm mən bu həyatda? Mən nə görmüşəm ki, nə də edim?

Kiçik pauza.

Bura bax, sən öz bədbəxtliyinin, öz acizliyinin intiqamını məndən alırsan?

GƏNC KİŞİ. Nə? (Pərt.) Mən niyə bədbəxt oluram? Gör, kim mənə aciz deyir?! Səndən aciz adam var dünyada?

QADIN. Yox.

GƏNC KİŞİ. Bax, belə! Sənin bütün həyatında birçə işiqli şey olubsa, o da mə-

nəm! Elə bilirsən, görmürəm ki, məndən necə ləzzət alırsan? (Gülür.) Ancaq sən də az aşın duzu deyilsən, ha!? (Qadının qarşısında o baş-bu başa addımlayaraq.) Kim deyər ki, bu bigana, bu yaşlı xanımın, yox, xanımın yox, bu müəlliminin içində, necə bir görməmiş ehtirası var?!

Pauza.

QADIN (sakit). Deyirsən oğulluğa götürürəm səni?

GƏNC KİŞİ. Bəli-i-i!..

QADIN (eyni sakitliklə). Onda bunu yumaq lazımdı...

GƏNC KİŞİ (təəccüblə). Yumaq lazımdı?

QADIN. Əlbəttə!

GƏNC KİŞİ. Vallah, sən mənim fikirləşdiyimdən də ağıllısan! Barışıq, hə? Məni restorana aparırsan?

QADIN. Restorana niyə? (Ayağa qalxır.)

GƏNC KİŞİ (gülür). Bu fani dünyada restorandan yaxşı yer var?!

QADIN. Sonra baxarıq... Otur. (Mətbəxə keçir.)

GƏNC KİŞİ (Qadının ardınca baxaraq). Doğrudan da, vallah, bu qadınlar bir siri-xudadı! (Var-gəl edir.) Kim deyə bilirdi ki, Anna Karenina özünü qatarn altına atacaq? (Bərkdən.) Kömək eləyim sənə?

QADIN (mətbəxdən). Yox...

GƏNC KİŞİ. Vallah, bu, yaxşı adamdı... Mən də lap əclafın biriyəm!

Qadın əlindəki sinidə iki qədəh şampan şərabı ilə içəri girir.

O-o-o!.. Mən elə bilirdim, zarafat eləyirsən... Bəs, şampanın özü hanı?

QADIN. Soyuducuda. Əyləş. (Qədəhləri mizin üstünə qoyur və oturur.)

GƏNC KİŞİ. Bunun ayrı ləzzəti var!.. Mən də yapışmışam restorandan! Qozbeli qəbir düzəldər də! (Gülür.) Neyləyir? (Oturaraq qədəhi əlinə alır.) İçək, hə? Anabala olmağımızın şərafətinə? (Bir neçə qurtum içərək göz vurur.) Ancaq bu gün, deyəsən, ana-bala olmağımızı yaddan çıxaraçağıq!.. Sənin sağlığını! (Yenə bir neçə qurtum içir.) Pis sözlər deyirəm... Bağışla məni... Özüm də bilirəm ki, pis sözlər deyirəm... Səninlə çox qəddar zarafat edirəm... Ancaq hər şey keçib gedir... Sənin də ağrı keçəcək... Bilirəm sən görmüsən, yoxsa, yox? Ağacın budasını kəsəndə, bir müddət ağlayır, şirəsi tökülür, ancaq sonra hər şeyi yadımdan çıxarır, o kəsik yerinin üzünü qabıq örtür, ağac daha da cavanlaşır, sağlam olur!..

Pauza.

(İçir.) Yaxşı, bağışla də məni...

QADIN. Gedir.

GƏNC KİŞİ. Bağışlamaq heç vaxt gec deyil. Sadəcə, bağışlamağı bacarmaq lazımdır!.. Bilirəm, ürəyində toxunuram sənin... Amma sən məndən uca ol də! Sən yüksəkdə dayan! Sən bağışla!.. Axı sən də mənim ürəyimə dəyirsən... (İçir.) Yoxsa elə bilirsən, mənim ürəyim daşdı? Yox... Mənim ürəyim də, təəssüf ki, daşdan deyil... Deyirsən, mən öz bədbəxtliyimin intiqamını səndən alıram... Bundan dəhşətli söz olar, mənə deyirsən?..

Pauza.

Nə bilim... Amma xoşbəxtlik də çox nisbi bir şeydi... Kimdi xoşbəxt? Göstər mənə!.. Mən, doğrudan, sənin sağlığına içirəm! (İçir.) Vallah, mən səni hoqqıqotən sevirəm!.. İnanmırsan?

Pauza.

(Barmağının ucunu göstərir.) Heç bu qədər də inanmırsan? Hə?

Qadın başını bulayır.

Nahaq! Dünyada pis adam yoxdu! Sadəcə, insanları başa düşmək lazımdı... Sən elə bilirsən ki, məni tanıyırsan? Bəlkə mənim də elə arzularım olub ki, sənin o ulduzlar aləmindən də yuxarıda dayanıb?! Sən nə bilirsən ki, mən ürəyimdə nə çəkirəm? Bəlkə mən özümə səndən də artıq nifrət edirəm? Nə bilirsən? Düz demirəm?

QADIN (çiyinlərini çəkir). Nə bilim?..

GƏNC KİŞİ. Yox, düz deyirəm! Məsələn, mən yüz faiz bilirəm ki, sən pis adam deyilsən!

QADIN (gülümsəyir). Bilmək olmaz...

GƏNC KİŞİ. Yüz faiz!

QADIN. Bas sən?

GƏNC KİŞİ. Mən?

QADIN. Hə. Sən neçə faiz?

GƏNC KİŞİ (gülür). Nə bilim?.. Bilmirəm... (Bir az tutulmuş.)

QADIN. Sənin öz ürəyindən xəbərini yoxdu? Niyə bilmirsən?

GƏNC KİŞİ. Sən elə bilirən ki, adam öz-özünü tanıyır? Nə isə... Amma onu bilirəm ki, səninlə yaxşı rəftar eləmirəm...

Pauza.

Deyəsən sentimental olmuşam... Səndən keçib də, mənə... (Gülür.) Əgər, insan sentimental adamdırsa, deməli, yaxşı adamdır! Hə?

QADIN (yenə çiyinlərini çəkir). Nə bilim?..

GƏNC KİŞİ. Axı dedim ki... səndən xahiş etdim ki, məni bağışla də!.. Səni heç belə fikirlə görməmişəm... İstəyirsən, diz çöküb ayaqlarını qucaqlayım?

QADIN. Yox, istəmirəm...

GƏNC KİŞİ. Mən səni tanıyıram, əvvəl-axır bağışlayacaqsan... Lap elə bu gecə bağışlayacaqsan!.. (İçir.) Mən deyirəm də, sənin əlin dadlı əldir!

Qadın gülümsəyir.

Şampan da, elə bil, adı şampan deyil. Sən süzmüsən qədəhlərə, ona görə dadlı olub!..

Qadın gülümsəyir.

Gəl, hər şeyi təzədən başlayaq! Vallah, yaxşı olar!.. Mən çox şey başa düşmüşəm... Sənin ürəyinə toxunmağuma baxma... Bəlkə də sən düz deyirsən... Həyatda mənimki getirmədi... Bəlkə elə o kompleksdi, məni məcbur edir ki, səninlə belə rəftar edim? Bəlkə, sənə baxanda, özümü daha dərindən görürəm, özüm özümdən qorxuram, özüm özümü bağışlaya bilmirəm, ona görə belə edirəm? Elə bilirən, mən heç bir əzab çəkmirəm? Bəlkə mən səndən də çox əzab çəkirəm, nə bilirən?

Kiçik pauza.

Gəl, gəl, təzədən başlayaq! Doğru deyirəm!

QADIN. Sənin doğru sözün var?

GƏNC KİŞİ (gülür). Niyə yoxdu? (Şampanı axıra qədər içib piyaləni mizin üstünə qoyur.) Mən, deyəsən, sənin yanında o çobana dönmüşəm!?

QADIN. Hansı çobana?

GƏNC KİŞİ. Bir çoban qışqırır ki, ay-haray, sürüyə canavar girib! Camaat axışib haraya gəlir, görürlər ki, canavar-zad yoxdu. Çoban bir dəfə də hay-küy salır ki, ay aman, sürüyə canavar girib! Camaat yenə axışib haraya gəlir. Yenə görürlər ki, canavar yoxdu. Bir müddət keçir, çoban üçüncü dəfə təzədən qışqırır ki, ay camaat, kömək eləyin, sürüyə canavar girib! Daha heç kim haraya gəlmir, hamı elə bilir ki, çoban yenə yalandan qışqırır. Ancaq, sən demə, bu dəfə doğrudan da sürüyə canavar giribmiş! Sürünü də dağıdır, o yazıq çobanın da boğazını gəmirir. (Gülür.) İndi, deyəsən, mən də o çobanam!

QADIN. Mən də canavar!

GƏNC KİŞİ (gülür). Səndən canavar çıxmaz!

QADIN. Bilmək olmaz!

GƏNC KİŞİ (elə bil, nədənsə şübhələnir). Bilmək olmaz?

QADIN (başı ilə təsdiq edərək). Hə.

Pauza.

GƏNC KİŞİ (birdən boğazını tutaraq öyüməyə, yerində qıvrılmağa başlayır). Mənə... mənə nə oldu?.. (Dəhşətlə Qadına baxaraq qışqırır.) Nə etmişəm?

QADIN (sakit). Demirdin ki, sənin qarşına görək Messalina çıxaydı?

GƏNC KİŞİ (boğula-boğula) Mənə... mənə nə vermişəm?

QADIN (eləcə sakit). Sənin yadından çıxıb ki, mən kimya müəllimiyəm?

GƏNC KİŞİ (iki əli ilə boğazını tutub ayağa qalxaraq Qadına hücum etmək istəyir). Ay... ay... qançıq! Mənə... mənə əlin qalxdı? Elə bilirən... elə... bilirən... (Yerində səndələyir.) Canavar!.. Canavarmışsan... sən!.. Kim deyirdi? Kim deyirdi ki, sən canavarsan?.. (Əlləri ilə kitab rəflərindən yapışır və rəflərlə birlikdə gurultuyla yerə sərilir.) Kömək elə... (Qışqırır.) Mənə kömək edin!.. Həkim çağırın!.. (Yerində qıvrılır.) Qoyma!.. Qoyma ölümlü... Sən özünü də məhv edirsən... Qoyma!.. (Xırlıdayan səsi ilə var gücüllə qışqırmaq istəyir.) İstəmirəm!.. Ölmək istəmirəm!.. (Ağlayır.) Mən... yaxşı adamam... sən bilmirsən... sən məni tanıırsan... mən yaxşıyam... mən... mən səni sevirəm... Qorxuram!.. Qorxuram!.. Ölürəm... (Güclə xırlıdayır.) Kömək... elə... Mən bilmirdim ki... sən beləsən... Bağışla məni... Yazığın... Yazığın golsin... (Xırlıdayaraq yerində çapalayır və hərəkətsiz donub qalır.)

Uzun pauza.

QADIN. Sən düz deyirdin! Sən (Əlini pəncərənin şüşəsinə tərəf qaldırır.) oradan gəlmişdin! Çünki sən mənim tələyimə yazılmışdın! Hə, sən oradan gəlmişdin, çünki, bunu da düz deyirdin, yazıya pozu yoxdur! Yəqin... yəqin mən də sənin taleyinə yazılmışdım... (Güclə yerindən qalxıb pəncərəyə yaxınlaşır və şüşələri taybatay açaraq qışqırır.) Amma niyə? Nə üçün?

QONŞU KİŞİ (qapı arxasından). Olar? Bu nə səs-küydü belə? (İçəri daxil olur.) Nə olub, məlimə? (Heyrət içində gah Qadına, gah da yerə sərilmiş cəsədə baxır.)

QADIN (ona tərəf çevrilir, gülümsəyərək sakit). Sizi təbrik edirəm!..

QONŞU KİŞİ. Məni?

QADIN. Hə!..

Pauza.

(İki biləyini də Qonşu kişiye tərəf uzadır.) Axır ki, qatıl həbs etdiniz!

QONŞU KİŞİ (yerdə uzanmış Gənc kişiye baxaraq dəhşət içində geriye addım-laya-addımlaya) İstəmirəm!.. İstəmirəm!.. İstəmirəm!..

İşıq sönmür.

SON

10-17 avqust 2002.

Zuğulba.

AZƏRBAYCAN YAZIÇILAR BİRLİYİNİN RƏHBƏRLİYİNƏ

Türk dünyasının böyük yazarı professor-doktor Elçinin anadan olmasının 60 illik yubileyini ürəkdan təbrik edir, bu böyük mədəniyyət, sənət və siyasət adamına neçə-neçə bələllər arzulayır, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi vasitəsilə ona ən böyük sevgi və saygımızı çatdırırıq.

Vurğulamaq istəyirik ki, Elçin, yüzillik yetirdiyi, həm də sadəcə Azərbaycan xalqının deyil, böyük insanların duyğularını dilə gətirmiş önəmli bir şəxsiyyətdir. Türkiyədə çap olunan "Məhəməd və Məryəm", "Ağ dəvə", "Ölüm hökmü", "Şuşa dağlarını duman bürüdü", "Sarı gəlin" kitabları ilə yanaşı, Ankara, Ərzurum, Konya Dövlət Teatrlarında səhnəyə qoyulan "Mənim səvimli dəlim", "Mən sənin dayınam" və "Mənim ərim dəlidir" adlı pyesləri də xalqımızın böyük məftunluğu oxuduğu və tamaşa etdiyi əsərlərdəndir.

Hörmətli Elçinin əsərlərinin KIBATEK-in tərkibindəki bütün ölkələrdə çap olunması, böyük yaradıcılığından xüsusilə gənc istedadların yararlanması üçün qurumumuz öz sayələrini davam etdirməkdədir. Biz yaxşı bilirik ki, Elçinin yaradıcılığı çağımızın dərin dərdlərini dərk etmək baxımından çox önəmli əhəmiyyətə malikdir.

KIBATEK-in orqanı "Dünyalar" dərgisinin hazırlanmağa olan 11-ci nömrəsinin Türk dünyasının bu böyük sənətkarının 60 illik yubileyinə armağan olaraq çıxacağını də bildirmək istəyirəm.

Türk xalqları ədəbiyyatının ulduzu, orta qürur qaynağımız professor-doktor Elçini anadan olmasının 60-cü ildönümündə ürəkdan təbrik edir və bu sevinc duyğularımızı ona çatdıracağına görə qardaş Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə təşəkkür edirik.

Metin TURAN

Klir-Balkanlar-Avrasiya Türk Ədəbiyyatları Kurumu
(KIBATEK) Türkiyə Başqanı